

IIM

2018. / posebno izdanje

Vodič kroz europske politike i izvore financiranja za razvoj ruralnih područja i izgradnju pametnih sela

Informativni mjesečnik Ureda zastupnice u Europskom parlamentu Ivane Maletić





Radni materijal uz konferenciju "Pametna sela - probudimo Hrvatsku - primjer Zagrebačka županija" u organizaciji Zagrebačke županije i Ureda zastupnice u Europskom parlamentu Ivane Maletić, Zagreb, 26. listopada 2018.

Sadržaj

3

Uvodna riječ

4

Uvod: Pametna sela kao pokretači ruralnog rasta i razvoja

6

Europske politike za razvoj ruralnih područja

9

Suvremeni izazovi za europska ruralna područja

19

Mogućnosti financiranja projekata razvoja ruralnih područja

39

Aktivnosti Ureda

48

Popis literature

Impressum

Izdavač

Ured zastupnice u Europskom parlamentu
Ivane Maletić

Urednica

mr.sc. Ivana Maletić

Autori

Ivana Maletić
Tea Japunčić
Alen Halilović
Neven Bilić
Domagoj Badžim
Iva Čogelja

Grafičko oblikovanje

Blanka Poljak Franjković

Lektura

Tamara Bodor

Pišite nam

ZAGREB

Trg žrtava fašizma 4
10 000 Zagreb

STRASBOURG

Parlement européen
Bât. Louise Weiss
T09033
1, avenue du Président Robert Schuman
CS 91024
F-67070 Strasbourg Cedex
+33(0)3 88 1 75734
+33(0)3 88 1 79734

BRUXELLES

Parlement européen
Bât. Altiero Spinelli
14E165
60, rue Wiertz / Wiertzstraat 60
B-1047 Bruxelles/Brussel
+32(0)2 28 45734
+32(0)2 28 49734

www.ivana-maletic.com

ivana.maletic@europarl.europa.eu

facebook.com/ivana.maletic.cro

www.twitter.com/maleticivana

www.youtube.com/user/MEPOfficeMaletic

Uvodna riječ



Kada me je župan Zagrebačke županije g. Stjepan Kožić sa svojim timom pozvao da se uključim u organizaciju i provedbu konferencije na temu ruralnog razvoja i pametnih sela odmah sam pristala i obvezala se pripremiti materijal na tu temu i to iz više razloga.

Jedan je činjenica da nema puno napisanih radova i knjiga na temu pametnih sela, a posebno pregleda europskih politika i instrumenata financiranja za projekte ruralnog razvoja. Osim toga, na pisanje ovog izdanja posebno me je potaknuo paradoks koji se događa na razini Europske unije. Sve analize pokazuju i svima je jasno da su ruralna područja snažno pogođena depopulacijom i polako nestaju, ali unatoč tome u prijedlogu Europske komisije za novi proračun nakon 2020. sredstva za ruralni razvoj smanjuju se za 28 %. Nikako ne možemo prihvatiti povećanja proračuna za programe kojima se najviše koriste najrazvijenije države članice (Obzor, COSME, LIFE, Erasmus i sl.) i istovremeno značajno smanjenje sredstava za najmanje razvijene; od ovih za ruralna područja do smanjenja od čak 46 % za kohezijski fond i 10 % za Europski socijalni fond.

Proračun kojim se povećavaju razlike u razvijenosti i bogatstvu između država članica, a slabe područja koja se najviše suočavaju s izazovima siromaštva, socijalne isključenosti i odlaska stanovništva, potpuno je promašen i zato se materijalima ove vrste, sudjelovanjem u raspravama na razini EU-a te izmjenama prijedloga Europske komisije amandmanima propisa borimo za nova, solidarna i socijalno osjetljiva rješenja. Često se susrećemo s pojmom „pametno“ u kontekstu upravljanja, odlučivanja, vođenja, razvoja, pa se onda to povezuje s politikama na nacionalnoj i regionalnoj odnosno lokalnoj razini, primjerice, *pametna fiskalna konsolidacija, strategije pametne specijalizacije, pametan rast, pametni gradovi, pametna sela* itd.

Pametno uvijek znači raditi promišljeno, u partnerstvu sa svim segmentima društva jer se ljudi moraju moći poistovjetiti s, odnosno pronaći u politikama / projektima / aktivnostima koje se provode. Pametno znači sagledati sve pozitivne i negativne aspekte odnosno

sve opasnosti i prilike, te uzeti u obzir iskustva drugih i upotrebljavati najnovije spoznaje i dostignuća. Pametno znači i u rješenjima računati sa socijalnim, ekonomskim, energetske, ekološkim, digitalnim, prometnim i svim ostalim aspektima u cilju kreiranja optimalnih projekata. Neovisno o tome osmišljavamo li razvoj Europske unije, države, grada, sela, poduzeća, ustanove ili obitelji, raditi pametno znači čuti različita mišljenja, uključiti sve na koje se pojedina rješenja odnose te djelovati u partnerstvu i solidarnosti. Samo tako možemo uspjeti i pozicionirati se kao lideri. Upravo to želimo postići i ovim materijalom. Potaknuti naše male općine i ruralne sredine da djeluju zajedno, da iskoriste izvore financiranja koji su im na raspolaganju te se razviju u primjere pametnih sela koje će drugi u EU-u slijediti. Bez jakih sela nema ni jakih gradova, a bez njih ni jakih država. Integrirani razvoj ključ je uspjeha, a razvoj ruralnih područja rješenje je za brojne izazove poput klimatskih promjena, zdrave hrane, depopulacije, slabog korištenja resursima, nedostatka radne snage i slično.

U materijalu koji je pred vama možete pročitati detaljnije o europskim politikama i porukama s razine EU-a o važnosti razvoja ruralnih krajeva, a posebno o tome što znači razvijati se i postati pametno selo; o izazovima života u selima, ali i rješenjima kojima se može vratiti život u sela, te o izvorima financiranja za projekte razvoja ruralnih područja i pametnih sela.

Zahvaljujem Zagrebačkoj županiji na ovoj inicijativi i organizaciji konferencije na temu pametnih sela te se nadam da ćemo što više, u čitavoj Hrvatskoj, zajedno pronalaziti rješenja i provoditi projekte kojima ćemo vratiti život u naše prekrasne i resursima bogate ruralne krajeve.

Zastupnica u Europskom parlamentu
Ivana Maletić

Uvod: Pametna sela kao pokretači ruralnog rasta i razvoja

Iako imaju mnoge prednosti, obiluju prirodnim bogatstvima i pružaju ugodno okruženje za život, mnoga su ruralna područja u Europskoj uniji (EU) danas suočena sa sličnim izazovima poput siromaštva i socijalne isključenosti, otežane dostupnosti javnih usluga, nedostupnosti obrazovanja i osposobljavanja, otežanog pristupa tržištu rada i nedostatne tehničke infrastrukture. Usprkos takvim zajedničkim izazovima, među tim područjima postoje i značajne razlike pa su tako neka od njih pogođena depopulacijom i starenjem stanovništva, dok su druga pod pritiskom od povećane potražnje za građevinskim zemljištima; dok su jedna izolirana, druga imaju dobro razvijenu informacijsku i komunikacijsku infrastrukturu; dok su jedna pogođena gospodarskom recesijom, druga su sve uspješnija zahvaljujući turizmu i sl. Međutim, ono što im je svima zajedničko jest to da je njihov **stupanj razvoja niži od stupnja razvoja ostatka prostora EU-a**. Upravo zato prepoznata je potreba za dodatnim poticanjem razvoja ruralnih područja, s ciljem da se kvaliteta života u tim sredinama izjednači s onom u predgrađima i gradovima.

Politika ruralnog razvoja postala je od 2000. godine značajan dio zajedničke poljoprivredne politike, ali i u okviru politike ujednačenog regionalnog razvoja ruralna, najčešće deprivirana područja dobivaju svoje posebno mjesto zajedno s politikom urbanog razvoja. Čak i u politici urbanog razvoja poseban dio usmjeren je na razvoj okolnih ruralnih krajeva kao temelja integriranog razvoja. Uspješan i dugoročno održiv rast i razvoj moguć je jedino uz horizontalno i vertikalno povezivanje. Horizontalno povezivanje znači osmišljavanje zajedničkih ciljeva za svoju i okolne općine i gradove te realizaciju zajedničkih projekata i umrežavanje svih segmenata društva poput mladih, znanstvenika, poduzetnika, neprofitnih organizacija, socijalnih partnera. Ruralni razvoj ne mogu osmišljavati samo zaposlenici lokalne jedinice, on mora biti rezultat rada s cijelim stanovništvom i harmoniziran sa strategijama lokalnog razvoja drugih lokalnih jedinica na području županije i šire. Isto tako, neophodno je povezivanje sa županijskom i sektorskim nacionalnim

strategijama te ciljevima zadanim na razini EU-a, a upravo je to vertikalno povezivanje. Bez ovako osmišljenog lokalnog / ruralnog razvoja teško je postići uspjeh.

Upravo na tome temelji se i koncept pametnih sela koji je nadogradnja politika ruralnog razvoja na kojima se godinama radi.

Inicijativa pametna sela pokrenuta je u Europskom parlamentu 2017. s ciljem adresiranja problema depopulacije i odljeva mozgova iz europskih sela u europska urbana područja, i zaživjela je donošenjem **Akcijskog plana EU-a za pametna sela** Europske komisije.

Temelj pametnih sela – uključivanje stanovništva u utvrđivanje projekata i ciljeva te osmišljavanje lokalnog razvoja

Glavna ideja koncepta pametnih sela jest omogućiti lokalnom stanovništvu, koje je upoznato s mogućnostima i potrebama svoje lokalne zajednice, da samo odlučuje o budućnosti te tako usmjerava lokalni društveni i gospodarski razvoj. Osmišljavanjem **strategije razvoja** svoje ruralne zajednice, lokalno stanovništvo aktivno sudjeluje u povećanju kvalitete života, dostupnosti i kvalitete javnih usluga te učinkovitosti korištenja dostupnim resursima. Osim adresiranja postojećih izazova, lokalno se stanovništvo pritom usmjerava i na nove mogućnosti i prilike pa uz financijsku potporu EU-a pronalazi rješenja za tehnološki napredak svoje zajednice. Srž projekta pametnog sela jest čovjek koji u svojoj sredini uživa jednake povlastice **u pogledu gospodarstva, društva, obrazovanja i zdravstva kao i gradsko stanovništvo.**

Taj novi koncept, koji se trenutačno razvija u okviru niza inicijativa i pilot-projekata, pomoći će lokalnim zajednicama da na jasan i sveobuhvatan način riješe probleme nedostatne povezanosti na širokopojasne mreže, mogućnosti zapošljavanja i pružanja usluga. Komisija se zalaže za jačanje potpore ruralnim zajednicama i lokalnim vlastima koje žele razviti pametna sela, i to pomoću izgradnje kapaciteta, ulaganja, potpore inovacijama, umrežavanja i pružanja inovativnih alata za financiranje za poboljšanje vještina, usluga i infrastrukture.¹

Pametno znači u osmišljavanju razvoja uzeti u obzir sve politike i partnerstvima razvoj temeljiti na najnovijim znanjima i tehnologijama

Proces postajanja „pametnim“ složen je proces koji podrazumijeva povezivanje različitih politika poput energije i energetske učinkovitosti, mobilnosti, zbrinjavanja otpada, informacijsko – komunikacijske tehnologije, otvorenih podataka dostupnih svim građanima te ispitivanja novih poslovnih modela i modela financiranja. Za njegovo uspješno funkcioniranje nužno je da ga predvodi lokalno stanovništvo koje upotrebljava svaki dostupan instrument za razvoj svoje lokalne sredine, te pritom razmišlja izvan granica svog sela pa u taj proces uključuje njegovo okruženje, skupine sela, manje i veće gradove. Pametno, dakle, među ostalim znači i stvaranje novih partnerstava. Iako su mnoga pametna sela reagirala na problem poput iseljavanja ili depopulacije, općenito slaba gustoća naseljenosti u tim područjima i starenje stanovništva otežavaju održavanje osnovnih usluga. Kako bi riješili problem udaljenosti od osnovnih usluga, lokalno je stanovništvo u brojnim primjerima razvoja pametnih sela pokrenulo projekte vezane uz obnovljive izvore energije, širokopojasne veze, učenje na daljinu, socijalnu skrb i kulturne aktivnosti. Takvim su projektima, primjerice, rutinski liječnički pregledi pomoću mobilnih klinika i brzih internetskih veza dovedeni do sela.

Pametno znači prepoznati i iskoristiti razvojne prilike

Odlika pametnih sela je i reagiranje na prilike koje se otvaraju u okruženju, a ne samo odgovaranje na postojeće izazove. Tako su se, primjerice, u nekim selima mještani sela udružili s ciljem pokretanja digitalnih sela, inicijative koja pronalazi digitalna rješenja za stanovnike ruralnih područja, a kojom se jačaju i šire lokalni servisi poput e-trgovine, komunikacije ili e-uprave. Osim toga, pametna sela zalažu se i za niskougličnu ekonomiju. Primjerice, u nekim selima razvijena je programska podrška (*software*) za praćenje potrošnje energije i izračun troška prelaska na obnovljive izvore energije te smanjenje potrošnje.

Osim u okviru niskouglične ekonomije, takvi se projekti pokreću i u području prometa, obrazovanja, prehrane, uzgoja, skrbi, digitalizacije i drugima.

Pametno znači učiti iz iskustva drugih i pratiti različite europske i međunarodne inicijative

Komunikacija i razmjena iskustava neophodni su za kvalitetnu provedbu politike ruralnog razvoja. Iako je riječ o politici koja je uvijek utemeljena na gospodarskim, socijalnim, geografskim, kulturnim i drugim specifičnostima nekog područja, dobra komunikacija o istoj, osim što je nadahnuće korisnicima za pristup dostupnim sredstvima, ima ključnu ulogu u širokoj demonstraciji njenih koristi europskim građanima. Dobra praksa nešto je što se već pokazalo uspješnim i čiji potencijal za primjenu na drugom području treba prepoznati. Europska komisija u tu je svrhu osnovala Europsku mrežu za ruralni razvoj (engl. *European network for Rural Development, EMRR*) 2008. s ciljem umrežavanja nacionalnih mreža, organizacija i uprava aktivnih u području ruralnog razvoja u EU-u. Jedna od zadaća EMRR-a jest prikupljanje, analiziranje i širenje informacija o aktivnostima u području ruralnog razvoja, odnosno prikupljanje, jačanje i širenje dobrih praksi ruralnog razvoja na razini EU-a. Upravo zato EMRR na svojim službenim stranicama objavljuje i popis inicijativa i projekata provedenih u cilju poticanja ruralnog razvoja, uključujući i inicijative i projekte u okviru novog koncepta pametnih sela. Svrha je ove publikacije lokalnom stanovništvu, ali i vijećnicima, načelnicima i gradonačelnicima približiti koncept pametnih sela te ih tako potaknuti na pokretanje promjena i razvojno djelovanje. Želja nam je da se u Hrvatskoj, pored razvoja gradova, posebna pažnja prida i razvoju sela, te da Hrvatska kao zemlja s kvalitetnim i inovativnim projektima za revitalizaciju i razvoj sela postane primjer koji će druge države članice slijediti. Sela su vitalan dio našeg društva, a njihovi potencijali neopravdano ostaju nezapaženi i zanemareni.

Moramo ulagati u naše ruralne zajednice, razvijati znanja i vještine, jačati poduzetništvo, otpornost i samouvjerenost, poticati razvoj lokalne infrastrukture i kapaciteta te povećati kvalitetu života u lokalnim sredinama. Mogućnosti za to već postoje na europskoj razini i zato ne treba čekati. Okupite svoju lokalnu zajednicu i kvalitetno iskoristite resurse koji su vam na raspolaganju.

U nastavku je dan pregled europskih politika za razvoj ruralnih područja i pametnih sela, a zatim je dana analiza nekih od glavnih izazova s kojima se europska ruralna područja, u usporedbi s urbanim područjima, danas susreću: rizik od siromaštva i socijalne isključenosti, otežana dostupnost obrazovanja i tržišta rada, depopulacija te digitalni jaz. U posljednjem dijelu publikacije predstavljene su mogućnosti financiranja projekata ruralnog razvoja, uz poseban pregled natječaja u tijeku i natječaja u najavi.

¹ Komunikacija Europske komisije „Budućnost hrane i poljoprivrede“ od studenog 2017., dostupna na hrvatskom jeziku na: https://ruralnirazvoj.hr/files/Buducnost_hrane_i_poljoprivrede.pdf

Europske politike za razvoj ruralnih područja

Uravnotežen teritorijalni razvoj u koji su uključena i ruralna područja, u kojima danas živi **više od polovice stanovništva EU-a**, preduvjet je povećanja socijalne, gospodarske i ekološke održivosti svake države.¹ Međutim, disparitet između ruralnih i urbanih područja u EU-u očit je ne samo po pitanju siromaštva i socijalne isključenosti nego i obrazovanja, zapošljavanja, pristupa tržištu rada i različitim uslugama, pitanjima infrastrukture i digitalizacije. Zato je postalo neophodno osmisliti pristup koji će, osim ograničenja, prepoznati i razvojni potencijal ruralnih područja te potaknuti aktivnosti za održanje ruralnih područja vitalnima i atraktivnima za život u smislu rasta i stvaranja radnih mjesta, infrastrukture, osnovnih usluga, ali i mobilnosti.

Temelji politike ruralnog razvoja – 1996. Deklaracija iz Corka

Temelji politike ruralnog razvoja postavljeni su u rujnu 1996., kada je na konferenciji u irskom gradu Corku usvojena **Deklaracija iz Corka: „Živo selo“**². Prema Deklaraciji, održiv ruralni razvoj treba biti na vrhu prioriteta EU-a te postati temeljem europske ruralne politike. Cilj je održivog ruralnog razvoja spriječiti iseljavanje iz ruralnih područja, umanjiti siromaštvo, potaknuti zaposlenost i uvećati mogućnosti, odgovoriti na rastuće zahtjeve glede kvalitetnijeg, zdravijeg, sigurnijeg razvoja te poboljšati svakodnevicu.

Ruralni razvoj podrazumijeva cjelovit i višesektorski održivi razvoj ruralnih (negradskih, seoskih) prostora neke države, ključan za prilagodbu ruralnog gospodarstva suvremenim izazovima poput depopulacije, starenja stanovništva i slabljenja socio-ekonomskih značajki koje ruralna područja čine poželjnima za život. Cjelovit i višesektorski razvoj nužan je za diverzifikaciju ruralne ekonomije, preduvjet je demografske stabilizacije

ruralnih područja i osnova njihove održivosti dok je održivost neizostavna u uravnoteženju razvoja društva, gospodarstva i okoliša.

Deklaracijom iz Corka predstavljen je program ruralnog razvoja EU-a utemeljen na deset točaka: prioritetnost ruralnog razvoja u planovima EU-a; integrirani pristup; diverzifikacija; održivost; supsidijarnost; pojednostavnjenje; programiranje; financiranje; menadžment; procjena i istraživanje.

Politika ruralnog razvoja kao dio zajedničke poljoprivredne politike

Od politike koja je u svojim počecima bila usmjerena na povećanje poljoprivredne proizvodnje i osiguravanje zaliha hrane, zajednička poljoprivredna politika EU-a (ZPP) s prijelazom u novo stoljeće usmjerila se na gospodarski, društveni i kulturni razvoj europskih ruralnih područja, prateći promijenjene društvene i gospodarske okolnosti te potrebe društva. Tako se u okviru ZPP-a od 2000. počela provoditi zasebna **politika ruralnog razvoja EU-a**.

Cilj je politike ruralnog razvoja očuvati vitalnost sela potičući njihovu prilagodbu novim društvenim okolnostima podrškom ulaganjima, održivosti, osuvremenjivanju te poljoprivrednim i nepoljoprivrednim djelatnostima. Prema članku 4. Uredbe (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju³, **tri su tematska prioriteta** te politike:

- poticanje konkurentnosti poljoprivrede
- osiguravanje održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena
- postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući stvaranje i zadržavanje radnih mjesta.

¹ Prema informativnom pregledu Europske komisije „Proračun EU-a: zajednička poljoprivredna politika nakon 2020.“, dostupnim na hrvatskom jeziku na: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-3974_hr.pdf.

² Cjelovit tekst Deklaracije iz Corka dostupan je na engleskom jeziku na: http://www.terport.hu/webfm_send/545.

³ Punim nazivom Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005. Cjelovit tekst Uredbe (EU) br. 1305/2013 dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=hr>.

Postizanje tih ciljeva, koji doprinose provedbi i postizanju ciljeva iz strategije Europa 2020.⁴, provodi se u šest prioriteta EU-a za ruralni razvoj, taksativno navedenih u članku 5. Uredbe:

- poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
- jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama
- promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržište, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi
- obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom
- promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru
- promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima.

Analiza provedbe i budućnost politike ruralnog razvoja, Salzburg, 2003.

Od 12. do 14. studenog 2003. u Salzburgu, Austrija, održana je **Europska konferencija o ruralnom razvoju** s ciljem analize dotadašnje provedbe politike ruralnog razvoja u EU-u i definiranja njenih budućih potreba. Rezultat Konferencije bilo je usuglašavanje oko sljedećih načela za budućnost politike ruralnog razvoja⁵:

- živo selo nije samo u interesu zajednica, nego društva u cjelini
- očuvanje raznolikosti europskih ruralnih sredina
- konkurentnost poljoprivrednog sektora
- politika ruralnog razvoja treba se odnositi na sva ruralna područja u EU-u
- politika ruralnog razvoja treba služiti potrebama šire društvene zajednice u ruralnim područjima
- politika ruralnog razvoja treba se provoditi suradnjom javnih i privatnih organizacija te civilnog društva u skladu s načelom supsidijarnosti
- povećanje odgovornosti partnerima u programima

definiranja i provedbe strategija temeljenih na jasno definiranim ciljevima i rezultatima

- značajno pojednostavljenje politike ruralnog razvoja.

Cork 2.0 – nova deklaracija za bolji život u ruralnim područjima, Cork, 2016.

Dvadeset godina nakon donošenja Deklaracije iz Corca, 5. i 6. rujna 2016. u istom je gradu održana i druga konferencija o ruralnom razvoju na kojoj je usvojena deklaracija pod nazivom **Cork 2.0: „Bolji život u ruralnim područjima“**⁶, a kojom je predstavljena nova europska vizija za budućnost ruralnih područja. Prema Deklaraciji Cork 2.0, inovativna, integrirana i uključiva ruralna i poljoprivredna politika EU-a treba se temeljiti na sljedećih deset smjernica: promicanje ruralnog blagostanja; jačanje ruralnih lanaca vrijednosti; ulaganje u ruralnu vidljivost i vitalnost; očuvanje ruralnog okoliša; upravljanje prirodnim resursima; poticanje klimatske politike; poticanje znanja i inovacija; unaprjeđenje ruralnog upravljanja; poticanje i pojednostavljenje provedbe politike; odgovorno donošenje i poboljšanje uspješnosti politika.

Akcijski plan za pametna sela, 2017.

Na temelju Deklaracije Cork 2.0, Europska komisija i Europski parlament 11. travnja 2017. objavili su **Akcijski plan EU-a za pametna sela** (engl. *EU Action for Smart Villages*)⁷, utemeljen na zajedničkoj viziji uravnoteženog razvoja europskih regija te potrebi pružanja perspektive rasta ruralnim područjima i selima. Inicijativu su u Europskom parlamentu pokrenula dvojica zastupnika dviju najvećih stranaka u Europskom parlamentu; **Franc Bogovič**, slovenski zastupnik, član Europske pučke stranke (EPP) i **Tibor Szanyij**, mađarski zastupnik, član Progresivnog saveza socijalista i demokrata (S&D). Inicijativa je pokrenuta s ciljem adresiranja problema depopulacije i odljeva mozgova iz europskih sela u europska urbana područja. Europski parlament dodijelio je 3,3 milijuna eura za pripremnu akciju u okviru inicijative koja će biti pokrenuta iduće godine kako bi se dala potpora za razvoj deset pametnih sela (kao pilot-primjera) na području EU-a.⁸

4 Strategija Europa 2020. desetogodišnja je strategija EU-a za rast i zapošljavanje, nasljednica Lisabonske strategije iz prethodnog desetogodišnjeg razdoblja. Pokrenuta je 2010. i njome se promoviraju tri prioriteta: pametan, održiv i uključiv rast. Iako je posebno usmjerena na male i velike gradove kao pokretače gospodarskog rasta, ostvarenje ciljeva Strategije i očuvanje teritorijalne kohezije neće biti moguće bez korištenja potencijala ruralnih područja. Cjelovit tekst strategije Europa 2020. dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/europa-2020.pdf>.

5 Prema priručniku „LEADER – od inicijative do metode: Vodič za poduku o LEADER-ovu pristupu“, dostupnom na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>.

6 Cjelovit tekst Deklaracije Cork 2.0 dostupan je na hrvatskom jeziku na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/cork-declaration_hr.pdf.

7 Cjelovit tekst Akcijskog plana dostupan je na engleskom jeziku na: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/looking-ahead/rur-dev-small-villages_en.pdf.

8 Prema Reviji ruralnog razvoja br. 26. od svibnja 2018. pod nazivom „Pametna sela: Revitalizacija ruralnih usluga“, dostupnoj na engleskom jeziku na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/enrd_publications/publi-enrd-rr-26-2018-en.pdf.

Navedenim Akcijskim planom **koncept pametnih sela uveden je u europsku politiku**, a posebno je istaknuto kako izolirana pametna sela sama ne mogu postići puno, zbog čega moraju biti ugrađena u šire regionalne i teritorijalne razvojne strategije. Jedini način ostvarenja toga cilja jest jačanje veza između urbanih i ruralnih područja EU-a.

Iako je svako ruralno područje i selo socioekonomski specifično, a specifične su i poteškoće i izazovi s kojima se ono susreće, ipak postoje neke karakteristike koje su svim pametnim selima zajedničke. Prema Akcijskom planu, **pametna sela** određena su kao ruralna područja / zajednice koje se temelje na postojećim snagama, dostupnim sredstvima i razvoju novih mogućnosti, odnosno područja / zajednice gdje se tradicionalne i nove mreže i usluge poboljšavaju digitalnim i telekomunikacijskim tehnologijama, inovacijama te boljom upotrebom znanja. Iz toga proizlazi kako su **osnovne karakteristike** svakog pametnog sela sljedeće:

- zamjena tradicionalnih mreža i usluga digitalnim
- bolja upotreba znanja u korist građana i poduzeća
- bolja kvaliteta života i veći životni standard
- bolja iskorištenost dostupnih resursa
- nove mogućnosti za životnu sredinu.

Osim toga, pametna sela karakteriziraju i ulaganja u infrastrukturu, razvoj poslovanja, dobro upravljanje, jačanje ljudskog kapitala i izgradnju dodatnih kapaciteta i zajednice.

Za razliku od pametnih gradova, po uzoru na koje su i osmišljena, a koji se putem digitalnih tehnologija fokusiraju na tzv. *Big Data*⁹ i mogućnosti preobrazbe i unaprjeđenja načina na koji funkcioniraju, pametna sela naglašavaju važnost lokalne zajednice kojoj prepuštaju strateško planiranje razvoja, uz ili bez upotrebe digitalnih tehnologija.

Glavna je poruka Akcijskog plana kako je, iako na razini EU-a postoje razne politike, instrumenti i alati koji podupiru pametna sela, potreban jedinstven strateški pristup koji će kreatorima politika, dionicima i promotorima projekata na terenu pomoći da njihove aktivnosti daju konkretne rezultate.

Akcijskim planom zato je dan pregled konkretnih aktivnosti koje su planirane ili su već u tijeku u EU-u, a koje će pomoći daljnjem razvoju ruralnih područja i pridonijeti poboljšanju provedbe uz njih vezanih politika u aktualnom programskom razdoblju.

Bledska deklaracija za pametniju budućnost ruralnih područja, 2018.

Na Bledu u Sloveniji 13. travnja 2018. održana je međunarodna konferencija pod nazivom „Europska akcija za pametna sela o budućnosti ruralnih krajeva u Europi i unaprjeđenje života na selu kako bi se zaustavio odlazak ljudi iz sela u gradove“. Na Konferenciji je, također po uzoru na Deklaraciju Cork 2.0, kao temelj za pametniju budućnost ruralnih područja u EU-u potpisana **Bledska deklaracija**¹⁰, čija je glavna poruka kako razvoj digitalne ekonomije u ruralnim područjima ima potencijal poboljšati život građana, a time utjecati i na rješavanje gorućih problema ruralnih područja poput depopulacije.

Prema Deklaraciji, pametna sela uskoro će s jedne strane nuditi alate za jačanje sposobnosti lokalnog stanovništva, a s druge objedinjavati važne značajke poput precizne poljoprivrede, digitalnih platformi koje nude sve važne usluge (npr. e-učenje i e-uprava), kružne ekonomije, zajedničke ekonomije za skupa tehnička rješenja i opremu, bio-baziranog gospodarstva, obnovljivih izvora energije, seoskog turizma te socijalnih inovacija u pružanju usluga i poduzetništvu. Deklaracijom se zato napominje kako je potrebno ulagati u ruralne zajednice, poticati sinergiju i investicije, boriti se protiv siromaštva te poticati socijalnu uključivost stvaranjem novih radnih mjesta u područjima vezanima uz tehnologiju, mobilnost, turizam i poljoprivredu.

⁹ Big Data je tehnologija koja omogućuje prikupljanje i obradu velikih količina strukturiranih i nestrukturiranih podataka u realnom vremenu (prema www.ict.business.info).

¹⁰ Cjelovit tekst Bledske deklaracije dostupan je na engleskom jeziku na: <http://pametne-vasi.info/wp-content/uploads/2018/04/Bled-declaration-for-a-Smarter-Future-of-the-Rural-Areas-in-EU.pdf>.

Suvremeni izazovi za europska ruralna područja

Razlikovanje urbanih i ruralnih područja u EU-u

Prema Komunikaciji Europske komisije iz 1988. pod nazivom „Budućnost ruralnog društva“¹, **ruralno područje** podrazumijeva regije i područja različitih djelatnosti i krajolika. To područje uključuje prirodni okoliš, poljoprivredne i obradive površine, sela, male gradove, industrijalizirana ruralna područja i regionalne centre. Važno je pritom napomenuti kako nema univerzalne metodologije za razlikovanje urbanih i ruralnih područja već takva klasifikacija ovisi o diskursu, namjeni, specifičnosti geografskog prostora i vremena te načinu definiranja onoga što je ruralno.²

Izvorna **urbano - ruralna tipologija** Ekonomske organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (engl. *Organization for Economic Co-operation and Development*, OECD) podjelu različitih tipova područja temeljila je na gustoći naseljenosti administrativnih jedinica prema kojoj su se razlikovale pretežito urbane, prijelazne ruralne i pretežito ruralne regije (sve jedinice s manje od 150 stanovnika / km² smatrane su ruralnima bez obzira na njihovu veličinu). Kako je to za EU s vremenom postalo neprikladno, unutar Europske komisije pokrenute su različite inicijative za reviziju takve tipologije, a krajnji rezultat uloženi napore bila je nova metodologija temeljena na kilometarskoj kvadratnoj mreži (tzv. *grid*) kao glavnom kriteriju klasifikacije. Tako se danas u okviru nove europske klasifikacije, koja se primjenjuje na tzv. regije NUTS 3³, razlikuju **pretežito urbane regije** (gdje ruralno stanovništvo čini manje od 20,0 %

ukupnog stanovništva), **mješovite regije** (gdje ruralno stanovništvo čini 20 - 50 % ukupnog stanovništva) i **pretežito ruralne regije** (gdje ruralno stanovništvo čini 50 i više posto ukupne populacije).⁴

Slika 1. prikazuje strukturu stanovništva EU-28 i odabranih država Europe u 2016. prema revidiranoj europskoj urbano - ruralnoj tipologiji iz koje jasno proizlazi kako su razlike u distribuciji stanovništva u urbanim i ruralnim regijama u Europi značajne. Prema podacima za 2016., gotovo sve stanovništvo Malte (99,8 %), 74,6 % stanovništva Ujedinjenog Kraljevstva i 74,0 % stanovništva Nizozemske živi u pretežito urbanim regijama, kao i više od polovice ukupnog stanovništva Španjolske, Belgije, Latvije i Švedske te većina stanovništva Italije, Portugala, Grčke, Njemačke i Francuske. Nadalje, u Bugarskoj je zabilježen najveći postotak stanovništva koje živi u mješovitim područjima (čak dvije trećine stanovništva, odnosno 68,5 %), a u takvim područjima živi i velik dio stanovništva Litve i Mađarske (tri od pet stanovnika) te najveći dio stanovništva Češke, Slovačke, Danske i Poljske (u usporedbi s drugim tipovima regija).

Iako iz statističkih podataka također proizlazi kako sve stanovništvo Luksemburga i Cipra (100,0 %) živi u mješovitim regijama, važno je imati na umu kako je riječ o državama članicama koje čine jedinstvenu regiju u sklopu klasifikacije NUTS 3.⁵ S druge strane, u Irskoj (predvodi s udjelom od 60,2 %), Sloveniji, Rumunjskoj, Estoniji, **Hrvatskoj**, Austriji i Finskoj većina stanovništva živi u pretežito ruralnim regijama.

1 Cjelovit tekst Komunikacije „Budućnost ruralnog društva“ dostupan je na engleskom jeziku na: <http://aei.pitt.edu/5214/1/5214.pdf>.

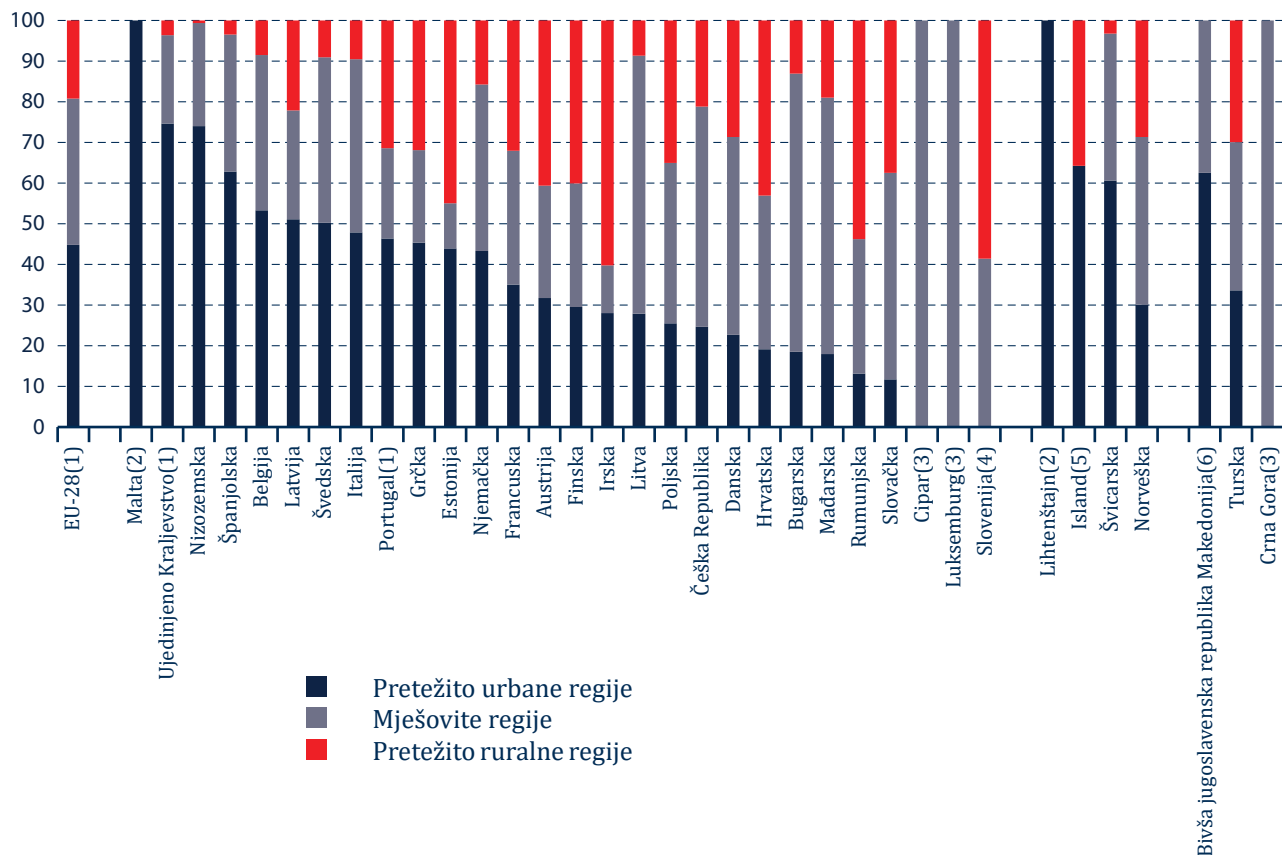
2 Prema: arhiva.strukturnifondovi.hr.

3 Radi lakšeg prikupljanja, obrade i objavljivanja usklađenih regionalnih statističkih podataka u EU-u, uspostavljena je klasifikacija teritorijalnih jedinica za statistiku, poznata kao NUTS. Prema toj klasifikaciji, na temelju broja stanovnika, teritorij EU-a podijeljen je na tri razine: razina NUTS 1 (upravna jedinica s od tri do sedam milijuna stanovnika), razina NUTS 2 (upravna jedinica s od 800.000 do tri milijuna stanovnika) i razina NUTS 3 (upravna jedinica s od 150.000 do 800.000 stanovnika).

4 Više o tome u *European regional yearbook 2010: A revised urban-rural typology* (dostupno na engleskom jeziku na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5726181/KS-HA-10-001-15-EN.PDF/5499ee07-b61e-4615-9631-ed76e2a31f81?version=1.0>) te publikaciji Instituta za turizam „Regionalni razvoj, razvoj sustava naselja, urbani i ruralni razvoj i transformacija prostora“ (dostupno na hrvatskom jeziku na: http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/propisi/REGIONALNI_RAZVOJ_I_SUSTAV_NASELJA_10-09-2014.pdf).

5 U slučaju kad je ukupni broj stanovnika države članice manji od najmanje razine u sustavu NUTS-a, ta država članica čini jednu teritorijalnu jedinicu te razine NUTS-a.

Slika 1. Struktura europskog stanovništva, prema revidiranoj urbano – ruralnoj tipologiji EU-a, 2016. (% u ukupnom stanovništvu)



Napomena: Za Maltu i Lihtenštajn pretežito urbane i mješovite regije nisu primjenjive. Za Cipar, Luksemburg i Crnu Goru pretežito urbane i pretežito ruralne regije nisu primjenjive. Za Sloveniju pretežito urbane regije nisu primjenjive.

¹ Procjena.

² Mješovite i pretežito ruralne regije nisu primjenjive.

³ Pretežito urbane i pretežito ruralne regije nisu primjenjive.

⁴ Pretežito urbane regije nisu primjenjive.

⁵ Mješovite regije nisu primjenjive.

⁶ Pretežito ruralne regije nisu primjenjive.

Izvor: Eurostat, *Regionalni godišnjak 2018*.

Iako je riječ o područjima od velike važnosti za europsku teritorijalnu koheziju i promicanje održivog razvoja, ruralna područja u EU-u danas se suočavaju s različitim preprekama i zajedničkim izazovima koji kočuju njihov razvoj. Za razliku od prenapučenih i dinamičnih europskih metropola u kojima je mlađa populacija u većini, gdje broj stanovnika raste i gdje su usluge lako dostupne, u europskim ruralnim područjima prepreke razvoju sve su izraženije. Broj siromašnih osoba u prosjeku je veći u ruralnim nego u urbanim područjima, stupanj i kvaliteta obrazovanja je niža, a gospodarska aktivnost slabija. Osim toga, općepoznato je da su ruralna područja slabije naseljena, što podrazumijeva i lošiju infrastrukturu. Ti, ali i mnogi drugi čimbenici, usporavaju razvoj ruralnih

područja te umanjuju njihov potencijal za gospodarski rast i otvaranje novih radnih mjesta. Zato je koncept pametnih sela postao nužan.

Pet je glavnih pokretača pametnih sela⁷:

- reagiranje na depopulaciju i demografske promjene
- pronalaženje lokalnih rješenja za rezanja javnih sredstava i centralizaciju javnih službi
- korištenje vezama s malim gradovima i gradovima
- maksimiziranje uloge ruralnih područja u prijelazu na niskouglično kružno gospodarstvo
- promicanje digitalne transformacije ruralnih područja.

⁷ Op. cit. (bilj. 1).

Prema **Strategiji prostornog razvoja Republike Hrvatske**⁸, ruralna područja pokrivaju značajan dio hrvatskog teritorija, a velik broj seoskih naselja svjedoči o nekadašnjoj važnoj ulozi poljoprivrede i poljoprivrednog stanovništva u razvoju zemlje. Hrvatska je danas suočena s problemom depopulacije, slabe gustoće naseljenosti i napuštenosti ruralnih područja, a poljoprivrednici čine tek oko 20,0 % stanovništva. Kao što je to slučaj i u većini država članica EU-a, hrvatski ruralni prostori obilježeni su negativnim demografskim, gospodarskim i razvojnim trendovima, uzrokovanim poglavito lošom prometnom i drugom infrastrukturom, nedostatkom osnovnih i javnih usluga te nedostatnim kapacitetima za stvaranje, održavanje i rast broja kvalitetnih i održivih radnih mjesta.

O problemu siromaštva i socijalne isključenosti, preprekama u obrazovanju i pristupu tržišta rada te depopulaciji, kao i digitalnom jazu između ruralnih i urbanih područja u Republici Hrvatskoj i EU-u više u nastavku.

Rizik od siromaštva i socijalne isključenosti

Smanjenje broja stanovnika EU-a izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 20 milijuna do 2020. godine jedan je od pet glavnih ciljeva postavljenih strategijom **Europa 2020.**, a isti je problem prepoznat i u okviru ciljeva **Programa održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030.**⁹, usmjerenim na očuvanje ljudskog dostojanstva i stvaranje pravednijih i otpornijih društava, te u sklopu **Europskog stupa socijalnih prava**¹⁰, koji za cilj ima izgraditi uključiviju i pravedniju EU.

Činjenica je da je broj siromašnih osoba u prosjeku veći u ruralnim nego u urbanim sredinama, što zbog gospodarskih, što zbog strukturnih izazova poput niskih dohodaka, nedovoljnih mogućnosti za zapošljavanje, loše infrastrukture te nedostupnosti obrazovanja.

Prema Studiji Europske komisije o siromaštvu i socijalnoj isključenosti u ruralnim područjima¹¹, problemi koji u ruralnim područjima povećavaju rizik od siromaštva i socijalne isključenosti uglavnom su povezani s demografijom, udaljenošću, obrazovanjem te nekim jedinstvenim osobinama tržišta rada. U usporedbi s urbanim područjima, u onim ruralnim stupanj obrazovanja prosječno je niži, stope gospodarske aktivnosti su manje, gustoća naseljenosti je rjeđa, a infrastruktura lošija. Iako ruralno siromaštvo i socijalna isključenost zahvaćaju sve dobne skupine, zbog tih su izazova ipak najugroženija djeca, mladi, starije osobe i niže kvalificirani radnici.

Na Slici 2. grafički je za EU-28 i odabrane europske države, prema stupnju urbanizacije, prikazan udio Europljana izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u ukupnom europskom stanovništvu.

Prema podacima za 2016., gotovo jedna četvrtina (23,5 %) europskog stanovništva pod rizikom je od siromaštva ili socijalne isključenosti. S obzirom na stupanj urbanizacije, takvom riziku u najmanjoj su mjeri izložene osobe koje žive u malim gradovima i predgrađima (21,6 %), dok je taj postotak nešto veći za osobe u gradovima (23,6 %) te najveći za osobe koje žive u ruralnim područjima (25,5 %).

Kada je riječ o zapadnim državama članicama EU-a, rizik od siromaštva i socijalne isključenosti najveći je u gradovima dok je u istočnim državama članicama najveći u ruralnim područjima. Na razini cijele EU, u pola država članica Unije (njih 14) većina stanovništva izložena riziku od siromaštva i socijalne isključenosti živi upravo u ruralnim područjima. U Bugarskoj i Rumunjskoj čak je više od 50 % stanovništva koje živi u ruralnim područjima izloženo takvom riziku dok se taj udio kreće oko 30 – 40 % u Grčkoj, Litvi, **Hrvatskoj**, Španjolskoj, Cipru, Mađarskoj i Italiji. Dakle, države članice s relativno visokim udjelom ruralnog stanovništva izloženog riziku od siromaštva i socijalne isključenosti nalaze se poglavito na Baltiku te u istočnim i južnim dijelovima EU-a.

Suprotno tome, za ruralno stanovništvo u Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Nizozemskoj, Belgiji, Danskoj, Austriji i Malti manja je vjerojatnost da će biti pod rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti nego stanovništvo koje živi u gradovima. Za europske je gradove na zapadu tako paradoksalno da je, iako proizvode veliko bogatstvo, velik udio njihova stanovništva pod rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti.

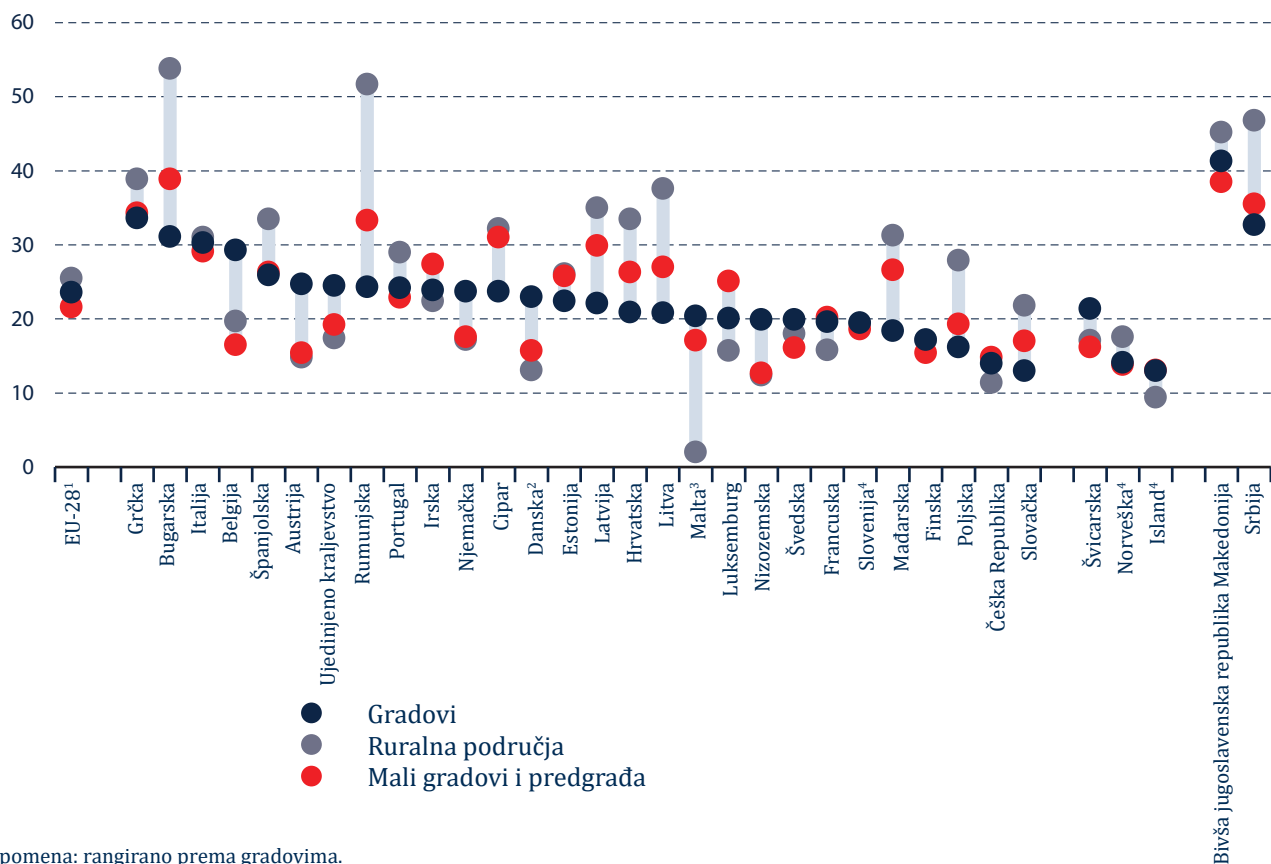
8 Cjelovit tekst Strategije dostupan je na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_106_2423.html.

9 Više o pristupu EU-a i njegovih država članica provedbi UN-ova Programa održivog razvoja do 2030. na: https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_hr.

10 Više o Europskom stupu socijalnih prava i njegovih 20 načela na: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hr.

11 Cjelovit tekst Studije dostupan je na engleskom jeziku na: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2087&langId=en>.

Slika 2. Udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, prema stupnju urbanizacije, 2016. (% u ukupnom stanovništvu)



Napomena: rangirano prema gradovima.

¹ Ruralna područja: procjena.

² 2017.

³ Ruralna područja: niska pouzdanost.

⁴ 2015.

Izvor: Eurostat, Regionalni godišnjak 2018.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

Naziv: Jačanje vidljivosti ruralne mladeži

Država: Finska

Kratak opis: Ruralne su sredine, osim depopulacijom, obilježene i vrlo niskim udjelom mladih ljudi te nedostatkom centara za promicanje njihovih aktivnosti. Socijalna isključenost jedan je od najvećih problema s kojima se mladi u Finskoj suočavaju zbog čega se ovaj projekt, putem anonimnog objavljivanja njihovih priča u časopisu „On the Open Sea“, usredotočio na jačanje glasa, vidljivosti i sudjelovanja mladih u donošenju odluka u ruralnoj općini Hämeenkyrö. Mladi su putem časopisa upoznati i sa službama za rad s mladima.

Što projekt čini uspješnim: Časopis „On the Open Sea“ dostupan je u tiskanom i elektronskom obliku, a sadrži priče koje se bave pitanjima upoznavanja drugih osoba, učeničkim životom, poslom, hobijima i drugim dnevnim rutinama.

Časopis pokriva i teme poput socijalne isključenosti, nasilničkog ponašanja i osjećaja lokalne pripadnosti, čime je ojačana vidljivost i onih mladih osoba najugroženijih socijalnom isključenosti te im je pružena pomoć putem službi za rad s mladima. Osim toga, projekt je pokrenuo raspravu o tome koliko se u digitalnom dobu ima sluha za potrebe mladih. Mladima nije toliko važno gdje se nalaze, već koliko su im dostupne osnovne usluge i društveno umrežavanje, te poslovne prilike.

Financiranje: Ukupni troškovi projekta iznose 7.949,93 eura od čega je 2.961,00 eura financirano iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, 4.089,00 eura iz nacionalnih / regionalnih sredstava te 899,93 eura iz privatnih izvora.

Trajanje projekta: 2017. – 2018.

Više o projektu na: https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/making-rural-youth-visible_en.

Kao odgovor na potrebe i izazove siromaštva i socijalne isključenosti, **Hrvatska** je 2014. usvojila Strategiju borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.)¹². Svrha je Strategije da se zajedničkim pristupom osigura minimalni životni standard najugroženijeg dijela stanovništva i da se spriječe nove pojave siromaštva i socijalne isključenosti.

Strategija je komplementarna Europskoj platformi za suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti¹³, a sadrži osnovne smjernice i aktivnosti koje će se u cilju adresiranja problema siromaštva i socijalne isključenosti razrađivati trogodišnjim programima.

Hrvatska do 2020. namjerava smanjiti broj osoba koje žive u riziku od siromaštva za 150.000, poglavito projektima za zapošljavanje poput razvoja društvenog turizma u ruralnim područjima. Osim toga, aktivno se radi na pružanju kvalitetnijih društvenih usluga, potiče se bolje pružanje usluga osjetljivim grupama kao što su invalidi i djeca pod skrbništvom te se nastoji osigurati pristup visokokvalitetnim zdravstvenim uslugama, posebno u ruralnim područjima i na otocima.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

Naziv: Znanjem do toplog doma

Država: Hrvatska

Kratak opis: „Znanjem do toplog doma“ projekt je Društva za oblikovanje održivog razvoja koji za cilj ima uspostavu nove socijalne usluge energetske savjetovanja, u svrhu rješavanja rastućeg problema energetske siromaštva u Hrvatskoj. U sklopu projekta posjećena su energetske ugrožena kućanstva u Sisačko-moslavačkoj županiji čije je stanovništvo među najizloženijima riziku od energetske siromaštva u Republici Hrvatskoj (radi se o stanovništvu slabijih financijskih mogućnosti koje razmjerno veći dio svojih redovnih primanja troši na zadovoljavanje osnovnih energetske potreba). U takva su kućanstva u sklopu projekta uvedene jednostavne mjere energetske uštede i provedena su energetska savjetovanja.

Što projekt čini uspješnim: 79 energetske siromašnih kućanstava opremljeno je energetske učinkovitom opremom i malim mjerama za uštedu energije; u županijski Plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje 2015. – 2020. uveden je operativni cilj 1.4. pod nazivom „Uspostaviti i razviti sustav energetske savjetovanja kao socijalne usluge s ciljem prevencije energetske siromaštva i pružanja usluge energetske savjetovanja

energetski siromašnim osobama i osobama u riziku od energetske siromaštva“; lokalni su dionici educirani i potaknuti na suradnju, a na nacionalnoj su razini izrađeni i na okruglom stolu raspravljani prijedlozi definiranja i uključivanja energetske siromaštva u nacionalno zakonodavstvo; u projektu je, među ostalim, sudjelovalo 16 volontera od kojih je dvoje u nastavku projekta zaposleno, a više od 50 korisnika, predstavnika različitih sektora, iskazalo je interes za daljnji rad na rješavanju ovog problema; projekt je potaknuo nove projekte s ciljem kreiranja održive državne politike koja rješava problem energetske siromaštva; uspostavljanjem suradnje između javnog i civilnog sektora projekt je pridonio osvještenju problema energetske siromaštva u Županiji te usmjerio predstavnike obaju sektora ka zajedničkom rješavanju tog problema.

Financiranje: Ukupna vrijednost projekta iznosi 777.032,13 kuna, a financiran je sredstvima iz Europskog socijalnog fonda te nacionalnim sredstvima.

Trajanje projekta: 2015. – 2016.

Više o projektu na: <http://door.hr/portfolio/znanjem-do-toplog-doma/>.

Teža dostupnost obrazovanja, ograničenost tržišta rada i depopulacija

Smanjenje broja i iseljavanje stanovnika, posebno mladih, iz ruralnih područja u gradove predstavlja vrlo važan problem u EU-u. Neki od glavnih uzroka tog problema su nedostatak kvalitetnog i visokog obrazovanja, nemogućnost kvalitetnog strukovnog osposobljavanja, nedostatak radnih mjesta, niske plaće te općenito nedovoljna atraktivnost ruralnih područja. S druge strane, poduzetnici u ruralnim područjima ne uspijevaju pronaći nove i kvalificirane radnike što u velikoj mjeri koči daljnji razvoj ruralnih područja i onemogućava dostizanje razine razvijenosti malih gradova i predgrađa, odnosno velikih gradova.

Posebno su zabrinjavajući podaci koje je u svom Tematskom izvješću br. 10/2017.¹⁴ iznio Europski revizorski sud, prema kojima je ukupan broj poljoprivrednika u EU-u naglo pao u posljednjem desetljeću, smanjivši se s 14,5 milijuna 2005. na 10,7 milijuna 2013., tj. za gotovo jednu četvrtinu u manje od jednog desetljeća. Broj mladih poljoprivrednika (u dobi do 44 godine) pritom se smanjio s 3,3 milijuna na 2,3 milijuna 2013., odnosno za gotovo jednu trećinu u istom vremenskom razdoblju.

12 Cjelovit tekst Strategije dostupan je na: <https://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2018/05/Strategija-borbe-protiv-siroma%C5%A1tva.pdf>.

13 Europsku platformu protiv siromaštva i socijalne isključenosti utemeljila je 2010. Europska komisija radi ostvarenja cilja postavljenog strategijom Europa 2020., koji se odnosi na smanjenje broja Europljana koji žive ispod nacionalnog praga siromaštva za 25,0 % te izlazak više od 20 milijuna ljudi iz siromaštva. U okviru tzv. Godišnje skupštine Platforme okupljaju se kreatori politika, ključni dionici i osobe koje su iskusile siromaštvo kako bi raspravili najnovije izazove i potrebe zaštite najugroženijih stanovnika Unije.

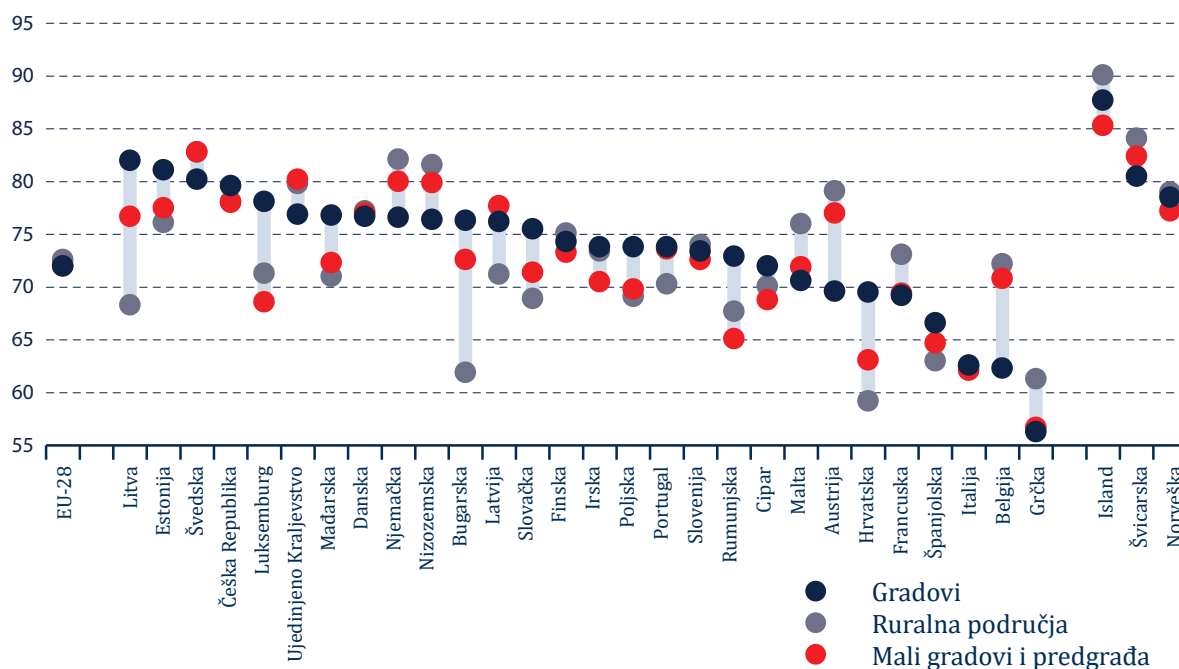
14 Cjelovit tekst Tematskog izvješća "Potporu EU-a mladim poljoprivrednicima potrebno je bolje usmjeriti kako bi se potaknula djelotvorna generacijska obnova" dostupan je na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_10/SR_YOUNG_FARMERS_HR.pdf.

Prema podacima za 2015., najmanji udio visokoobrazovanog stanovništva (ispod 20,0 %) zabilježen je u šest regija koje se uglavnom nalaze u južnim ili istočnim dijelovima EU-a: dvije regije smještene su na jugu Italije (Kampanija i Sicilija), dvije na istoku Rumunjske (Sjeveroistok i Južna Muntenija), jedna na sjeverozapadu Bugarske (Sjeverozapad) te jedna na istoku Njemačke (Saska-Anhalt). Te regije karakterizira oslanjanje na tešku industriju ili poljoprivredu. Izuzev tih regija, razine stečenog visokog obrazovanja relativno su niske (između 20,0 % i 30,0 %) i u nekoliko regija Bugarske, Češke, Njemačke, Grčke, Italije, Mađarske, Portugala, Rumunjske i Slovačke. Jedan je od glavnih razloga takvog niskog udjela stanovništva sa stečenim visokim obrazovanjem jest u tome što su pojedine države članice naglasak stavile na strukovno, a ne na akademsko obrazovanje. Nadalje, prema strategiji **Europa 2020.**, do 2020. godine 75,0 % populacije svih država članica u dobi 20 – 64 godine trebalo bi biti zaposleno. Kako bi ispunile taj cilj, države članice odredile su i sukladne nacionalne ciljeve, koji se kreću od 80,0 % stanovništva naviše u Danskoj, Nizozemskoj i Švedskoj do 70,0 % i manje u Irskoj, Grčkoj, Hrvatskoj, Italiji, Rumunjskoj i na Malti. Svrha je nacionalnih ciljeva povećati broj zaposlenih osoba u europskom društvu čije je stanovništvo sve starije. Prema Reviji ruralnog razvoja EU-a od listopada 2012.¹⁵, u ruralnim su područjima stope gospodarske aktivnosti (udio radno sposobnog stanovništva koje je zaposleno ili je u potrazi za poslom) u prosjeku nešto niže nego u urbanim područjima (72,6 % u odnosu na 72,0 %).

Te su stope općenito više u sjevernoj i zapadnoj Europi, a niže u južnoj i istočnoj. Također, više su u regijama središnje Europe u odnosu na periferne regije.

Na Slici 3. prikazana je stopa zaposlenosti u gradovima, manjim gradovima i predgrađima te ruralnim područjima EU-28, Islanda, Švicarske i Norveške u stanovništvu dobi od 20 do 64 godine. Za baltičke države i države članice na istoku Europe karakteristično je da većina zaposlenih ljudi živi u gradovima. To je posebno slučaj u Bugarskoj gdje je stopa zaposlenosti urbanog stanovništva 2017. bila za čak 14,4 postotna boda viša od stope zaposlenosti ruralnog stanovništva, a slična je situacija zabilježena i u Litvi, s razlikom od 13,7 postotnih bodova te u **Hrvatskoj** s razlikom od 10,3 postotnih bodova. U zapadnim državama EU-a situacija je potpuno drukčija – najviše stope zaposlenosti zabilježene su u ruralnim područjima, a najniže u gradovima u kojima, kako je već spomenuto, postoji značajan rizik od siromaštva i socijalne isključenosti. Tako je, primjerice, u Belgiji stopa zaposlenosti u ruralnim područjima za 9,9 postotnih bodova bila viša od one u urbanim područjima. Sličan je uzorak u korist ruralnih područja zabilježen i u Austriji (razlika od 9,5 postotnih bodova), Njemačkoj (razlika od 5,5 postotnih bodova), Nizozemskoj (razlika od 5,3 postotna boda), Francuskoj (razlika od 3,9 postotnih bodova) te Ujedinjenom Kraljevstvu (razlika od 2,9 postotnih bodova).

Slika 3. Stopa zaposlenosti prema stupnju urbanizacije, 2017. (% u stanovništvu starosti 20 – 64 godine)



Napomena: rangirano po gradovima.

Izvor: Eurostat, Regionalni godišnjak 2018.

15 Cjelovit tekst Revije pod nazivom „Zapošljavanje i socijalna uključenost“ dostupan je na hrvatskom jeziku na: http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/local_development/euoparurale/UNDP_HR_euoparurale5.pdf.

Takav urbanistički paradoks zapadnoeuropskih gradova dijelom se može objasniti velikom dohodovnom nejednakošću njihovih stanovnika. Ti su gradovi desetljećima najpoželjnija destinacija migranata i ne čudi što se broj njihovih stanovnika povećava svake godine, ali njihovo tržište rada, unatoč visokim stopama proizvodnje i stjecanja bogatstva, ne može pratiti taj tempo. U Belgiji je najviša stopa nezaposlenosti zabilježena u regiji glavnog grada Bruxellesa (14,9 %), što je čak 4,7 puta veći postotak od onog zabilježenog u Zapadnoj Flandriji (3,2 %). Slična situacija zabilježena je u Austriji i Njemačkoj: stopa nezaposlenosti u Beču iznosi 10,4 % te je 3,4 puta viša od stope u Salzburgu, dok je stopa nezaposlenosti u Berlinu (7,0 %) 3,5 puta viša od one u Trieru (2,0 %).

PRIMJER DOBRE PRAKSE

Naziv: Radionica „Drveće svjetla“ – potpora lokalnom poduzetništvu u udaljenom ruralnom području

Država: Latvija

Kratak opis: Udruga „Ūdenszīmes” nalazi se u udaljenom latvijskom ruralnom mjestu Kaldabruņa koje broji oko 200 stanovnika i u kojem su mogućnosti zapošljavanja vrlo male i slabo dostupne. Usredotočena na kulturu i umjetnost, Udruga se koristila potporom iz nacionalnog programa ruralnog razvoja (o programima ruralnog razvoja više u poglavlju 4) za obnovu bivše radionice za preradu drva u suvremeni prostor za obradu drva i stakla. Osim za renovaciju (rasvjeta, grijanje, ventilacija, itd.), dodijeljena sredstva iskorištena su za kupnju i ugradnju suvremenih radnih alata, uključujući strojeve za lasersko graviranje.

Što projekt čini uspješnim: Projekt je pridonio uspostavi socijalnog poduzetništva u mjestu Kaldabruņa gdje se danas proizvode i prodaju personalizirani suveniri i pokloni. Devet lokalnih stanovnika, od kojih je šestoro mlađe od 30 godina, radionicom izrade takvih predmeta usavršilo je svoje vještine te ostvarilo dodatni prihod, što im je omogućilo i potaknulo ih na nastavak života i rad u selu. Osim toga, projektom je omogućeno i da udruga „Ūdenszīmes” proširi svoje aktivnosti i poveća prihode te tako dobije motivaciju za daljnje poticanje poduzetništva u Kaldabruņi.

Financiranje: Ukupni troškovi projekta iznose 49.792 eura, od čega je 23.701 eura financirano sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, 11.153 eura iz nacionalnih i regionalnih sredstava, 7.438 eura iz privatnih sredstava te 7.500 iz drugih izvora.

Trajanje projekta: 2016. – 2017.

Više o projektu na: https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/tree-light-workshop-supporting-local-entrepreneurship-remote-rural-area_en.

Kao dio **Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine**¹⁶, Hrvatska kombinira financiranje iz sredstava Europskog socijalnog fonda (ESF) i Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR; fondovi kohezijske politike o kojima detaljnije piše u poglavlju 4) kako bi stvorila uključivo društvo s poslovnim prilikama i novim radnim mjestima. Poseban naglasak stavljen je na kvalitetnije obrazovanje i učinkovitije funkcioniranje javne službe. Hrvatska do 2020. želi podići stopu zaposlenosti na više od 62, 0 %, poglavito putem Inicijative za zapošljavanje mladih¹⁷, ali i poticanjem poduzetništva, tehnološke modernizacije i inovacija.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

Naziv: AgroYouth projekti

Država: Hrvatska

Kratak opis: Lokalna akcijska grupa „More 249“ iz Vodica (više o lokalnim akcijskim grupama u poglavlju 4) osmislila je projekte s ciljem jačanja interesa nezaposlenih mladih osoba za bavljenje poljoprivredom i razvoj vlastite poljoprivredne proizvodnje. U sklopu projekata mladi se okupljaju radi sudjelovanja na radionicama na kojima se raspravlja o ruralnom razvoju, poljoprivredi i pokretanju vlastite poljoprivredne proizvodnje te se, osim toga, susreću s lokalnim proizvođačima i imaju priliku učiti iz primjera dobre prakse. Prvi AgroYouth projekt održan je 2017. kada se u Vodici okupilo 25 mladih iz Makedonije, Italije, Rumunjske, Bugarske i Hrvatske, a drugi ove godine, kada se u Tisnom okupilo 36 mladih iz Makedonije, Italije, Rumunjske, Turske, Bugarske i Hrvatske.

Što projekte čini uspješnim: Dodana vrijednost projekata AgroYouth očituje se u poticanju mladih iz različitih država na neformalne metode učenja, rasprave, razmišljanje i zajedničko djelovanje, kojima ih se želi motivirati na život i rad u ruralnim područjima. Iako život u njima donosi mnoge izazove, projektima se želi pokazati kako ruralna područja pružaju i mnoge mogućnosti, a uz obrazovanje u sektoru poljoprivrede i zajedništvo može se postići veliki uspjeh ne samo u ruralnom, već i regionalnom i nacionalnom razvoju. Jedan od rezultata drugog projekta AgroYouth bile su marmelade koje su sudionici projekta spravljali te ih prodavali. Tako su mladi stekli kratko, ali vrijedno iskustvo u pripravi vlastitih poljoprivrednih proizvoda i stjecanja dohotka od istih.

Financiranje: U sklopu programa Erasmus+ – Ključna aktivnost 1 za područje mladih, lokalnoj akcijskoj grupi „More 249“ za prvo izdanje projekta AgroYouth dodijeljena je financijska potpora u iznosu od 12.835,00 eura, dok je za drugo izdanje ta potpora iznosila 22.720,00 eura.

Trajanje projekata: 2017. – 2018.

Više o projektima na: <http://www.lagmore249.hr/projekti>.

16 Više o Nacionalnoj razvojnoj strategiji na: <https://www.hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2017/11/NRS2030.pdf>.

17 Više o Inicijativi za zapošljavanje mladih na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=hr>.

Digitalni jaz

Dobre i brze telekomunikacijske mreže danas su od ključne važnosti za konkurentnost i gospodarski rast, ali i socijalnu uključenost budući da se kvalitetne digitalne usluge mogu nuditi samo u područjima gdje postoji brza i pouzdana internetska veza. Iako se širokopojasna pokrivenost u EU-u posljednjih nekoliko godina poboljšala, mnoga su područja po tom pitanju i dalje u zaostatku. Tu je disparitet između europskih ruralnih i urbanih područja posebno vidljiv. Zato je EU u okviru strategije Europa 2020., inicijative „**Digitalni program za Europu**“, odredila da brži širokopojasni internet (30 Mb/s i više) do 2020. treba biti dostupan svim Europljanima, te je u tu svrhu državama članicama za razdoblje 2014. – 2020. na raspolaganje stavila oko 15 milijardi eura. Kako bi potaknula širenje brzih i jako brzih širokopojasnih usluga u ruralna područja, Europska komisija je u siječnju 2013. revidirala **Smjernice EU-a za primjenu pravila o državnim potporama u odnosu na brzi razvoj širokopojasnih mreža**¹⁷ te je u rujnu 2014. objavila **Vodič za ulaganje u brzi širokopojasni pristup**¹⁸. Zatim je 2015. donesena i **Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta**¹⁹ sa sljedećim ciljevima: pružiti bolji mrežni pristup digitalnim proizvodima i uslugama, stvoriti okruženje u kojemu digitalne mreže i usluge mogu napredovati te povećati potencijal rasta digitalne ekonomije.

Prema Tematskom izvješću Europskog revizorskog suda br. 12/2018.²⁰, širokopojasna pokrivenost u EU-u općenito se poboljšava (iako do 2020. neće dosegnuti ciljne vrijednosti iz Strategije), međutim, u ruralnim područjima u kojima je privatni sektor u manjoj mjeri potaknut za ulaganja, internet je i dalje slabije dostupan nego u gradovima, a udio kućanstava pretplaćenih na usluge ultrabrzog širokopojasnog pristupa daleko je od zacrtane ciljne vrijednosti. Iako osiguravanje pristupa do širokopojasnih usluga velike brzine u ruralnim područjima ostaje jedan od glavnih izazova vlada država članica, niska gustoća naseljenosti, a ponekad i izazovna topografija često guše potencijalne investicije mrežnih operatora u tim područjima. Potražnja je u ruralnim sredinama često preniska da bi bila profitabilna za tvrtke koje pružaju širokopojasne usluge, a troškovi postavljanja potrebne infrastrukture često su veći od onih u urbanim područjima.

Na Slici 4. grafički je, prema stupnju urbanizacije, za 2017. za EU-28 i odabrane europske države prikazan udio osoba

starosti od 16 do 74 godine koje upotrebljavaju *on-line* telefonske ili videopozive. Prema podacima Eurostata, gotovo svaka četvrta osoba u EU-u od njih deset, starosti 16 – 74 godina, koristila se aplikacijama za obavljanje *on-line* telefonskih ili videopoziva (najčešće aplikacijama poput *Skypea*, *Facetimea* i *WhatsAppa*) – tim se uslugama najviše koristilo stanovništvo u gradovima (43,0 %) i malim gradovima i predgrađima (38,0 %), a najmanje u ruralnim područjima (33,0 %). Takav je uzorak bio utvrđen u gotovo svim državama članicama uz nekoliko iznimaka: primjerice, u Ujedinjenom Kraljevstvu i na Malti udio stanovništva koji se koristio navedenim uslugama bio je najveći u ruralnim područjima, dok se na Cipru istim uslugama u najvećem dijelu koristilo stanovništvo u malim gradovima i predgrađima. Glede država članica u istočnom dijelu Europe, one su redovito pri dnu ljestvice kada je riječ o korištenju internetskim uslugama s iznimkom Bugarske koja je sa 64,0 % urbanog stanovništva koje upotrebljava *on-line* telefonske i videopozive na vrhu te ljestvice, a prate je Litva i Danska. Suprotno tome, najniže su razine korištenja ovim uslugama zabilježene u Italiji, Francuskoj i Španjolskoj.

Očigledno je kako u ruralnim područjima EU-a treba unaprijediti širokopojasni pristup i infrastrukturu. Unatoč dosad uložnim naporima, prema podacima Europske mreže za ruralni razvoj, tek je za 47,0 % kućanstava u ruralnim područjima takav pristup danas dostupan (za razliku od 80,0 % kućanstava u urbanim sredinama).²¹

Glede financijske podrške digitalizaciji u EU-u, posebno u ruralnim i perifernim područjima, otprilike 21,4 milijarde eura iz **europskih strukturnih i investicijskih fondova** bit će izdvojene za informacijske i telekomunikacijske tehnologije do 2020., od čega će više od 5 milijardi eura biti izdvojeno iz EFRR-a. Nacionalna, regionalna i lokalna sredstva predviđena za financiranje uvođenja širokopojasnih usluga velike brzine bit će nadopunjena i s oko milijardu eura iz **Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR)**, od čega bi u konačnici korist trebalo imati oko 18 milijuna stanovnika ruralnih područja.²²

Također, **Plan ulaganja za Europu** (tzv. *Junckerov plan*)²³ i **Instrument za povezivanje Europe** do kraja aktualnog financijskog razdoblja nude dodatne mogućnosti za istraživanje inovativnih rješenja za financiranje projekata koji mogu privući investitore u digitalni sektor.

17 Cjelovit tekst Smjernica dostupan je na hrvatskom jeziku na: https://nop.hakom.hr/UserDocsImages/Dokumenti/UL-OFEU-SM-Smjernice_EU_za_primjenu_pravila_o_drzavnim_potporama_u_odnosu_na_brzi_razvoj_sirokopojasnih_mreza.pdf.

18 Cjelovit tekst Vodiča dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/broadband-investment-guide>

19 Cjelovit tekst Strategije dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192>.

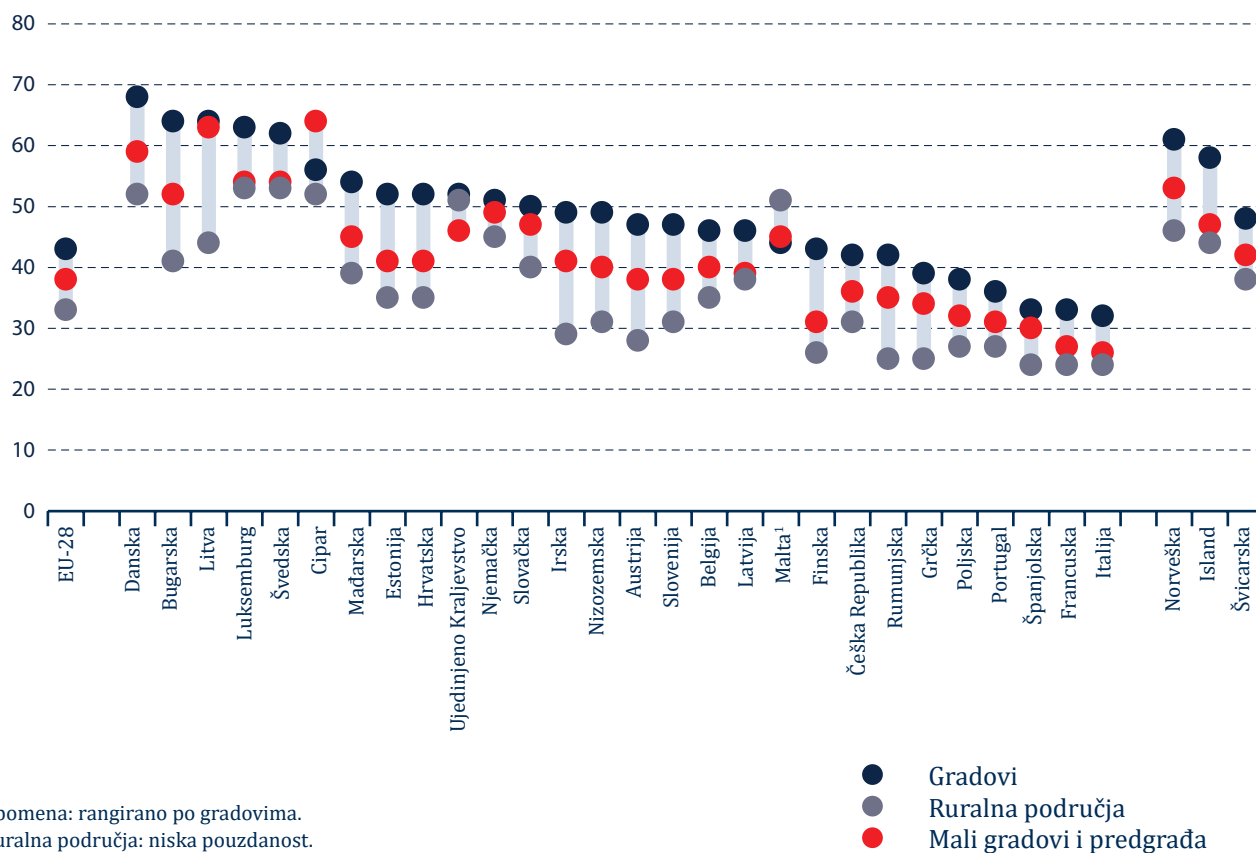
20 Cjelovit tekst Tematskog izvješća pod nazivom „Širokopojasni pristup internetu u državama članicama EU-a: postignut je određen napredak, ali neće se dosegnuti sve ciljne vrijednosti iz strategije Europa 2020.“ dostupan je na hrvatskom jeziku na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_12/SR_BROADBAND_HR.pdf.

21 Op. cit. (bilj. 1).

22 Prema: ibid.

23 Više o Planu ulaganja za Europu na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/investment-plan/>.

Slika 4. Udio osoba koje se služe *on-line* telefonskim ili videopozivima, prema stupnju urbanizacije 2017. (% u stanovništvu starosti 16 – 74 godine; statistika je iskazana prema učestalosti korištenja navedenim *on-line* uslugama u razdoblju od tri mjeseca prije provedenog istraživanja)



Napomena: rangirano po gradovima.

¹ Ruralna područja: niska pouzdanost.

Izvor: Eurostat, Regionalni godišnjak 2018.

Dodatno, 2016. Europska komisija pokrenula je **inicijativu WiFi4EU** s ciljem financiranja pristupnih točaka za besplatan bežični internet na javnim mjestima u europskim općinama. U okviru inicijative nudi se vaučer u vrijednosti 15.000 eura za uspostavu pristupnih točaka u, primjerice, knjižnicama, muzejima ili javnim parkovima, čime će se omogućiti da sela i gradovi u EU-u do 2020. dobiju besplatan bežični pristup internetu oko glavnih središta javnog života. Proračun programa WiFi4EU iznosi ukupno 120 milijuna eura za razdoblje 2017. – 2019. Prvi poziv za podnošenje prijave je otkazan, a novi će poziv biti objavljen u jesen 2018. (točan datum bit će naknadno objavljen). Otvorene pozive moguće je pronaći na službenim stranicama Programa na: <https://www.wifi4eu.eu/#/home>.

Pored toga, EU kontinuirano ulaže u razvoj novih digitalnih vještina, ruralnih digitalnih inkubatora, dijeljenih ureda (engl. *coworking*) i istraživačkih koncepata koji će ojačati zajednicu i ubrzati uvođenje i uporabu digitalnih

tehnologija u ruralnim područjima.

Širokopojasni pristup i pripadajuća infrastruktura imat će ključnu ulogu u uključivanju **Hrvatske** u zajedničko digitalno tržište EU-a. Zato su **Strategijom razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020.**²⁴ razvoj infrastrukture i usluga brzog širokopojasnog pristupa internetu posebno istaknuti kao pitanja od interesa za Hrvatsku i jedni od glavnih predujeta razvoja suvremenog hrvatskog društva i gospodarstva.

Jedna od ključnih karakteristika Strategije jest uravnotežen pristup poticanju razvoja širokopojasnog pristupa u svim područjima u Hrvatskoj, urbanim i ruralnim, pri čemu je posebno istaknuto kako nejednakosti (digitalni jaz) između pojedinih hrvatskih regija te između različitih korisničkih zajednica u državi trebaju biti prevladane ili barem ublažene.

24 Cjelovit tekst Strategije dostupan je na: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/441085.pdf>.

PRIMJER DOBRE PRAKSE

Naziv: Digitalni inkubator za starije osobe

Država: Finska

Kratak opis: Suodenniemi je mala, udaljena ruralna zajednica od oko 1.300 stanovnika u finskoj regiji Tampere. Udruga Suodenniemi, u suradnji s lokalnom akcijskom grupom, 2017. pokrenula je digitalni inkubator za starije osobe s tri osnovna cilja: poboljšanje računalne pismenosti stanovnika zajednice, osobito starijih osoba; pomoć u razvoju i usvajanju novih digitalnih usluga u zajednici koja pati od depopulacije i otežanog pristupa javnim i privatnim uslugama; poboljšanje uporabe javnih prostora, a posebno lokalne knjižnice u kojoj se inkubator i nalazi.

Što projekt čini uspješnim: u sklopu projekta IT stručnjaci bili su u mogućnosti pomoći u prosjeku trima osobama dnevno, što za poduzimanje jednostavnijih računalnih radnji poput internetske kupovine karata za vlak, što pri složenijim radnjama poput instalacije i ažuriranja programske podrške (*sfotwarea*). Nakon samo godine dana provođenja projekta, većina se stanovnika Suodenniemijska koristila uslugama inkubatora, uključujući i stanovnike starije od 90 godina koji su pokazali motivaciju za učenje novih stvari i stjecanje novih vještina.

Financiranje: ukupni troškovi projekta iznose 27.100 eura, od čega je 7.481,38 eura financirano iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, 10.331,45 eura iz nacionalnih / regionalnih sredstava te 9.287,17 eura iz privatnih izvora.

Trajanje projekta: 2017. – 2018.

Više o projektu na: https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice/digi-hub-elderly-people_en.

Strategijom su do 2020. istaknuta dva temeljna cilja: pokrivenost pristupnim širokopojasnim mrežama sljedeće generacije koje omogućuju pristup internetu brzinama većim od 30 Mbit/s svim stanovnicima Republike Hrvatske, te pristup internetu brzinom od 100 Mbit/s ili većom u najmanje 50,0 % kućanstava u Republici Hrvatskoj.

U okviru europskih strukturnih i investicijskih fondova, uvođenje širokopojasne mreže u Hrvatskoj u razdoblju 2014. – 2020. poduprijet će se sredstvima u iznosu od 308 milijuna eura, od čega će 86 milijuna eura biti namijenjeno za infrastrukturu mrežne okosnice / posredničke mreže, a preostala sredstva za mreže velike brzine za širokopojasni pristup. Prioriteti su pritom spajanje na širokopojasnu mrežu većine javnih institucija te poslovnih zona i institucija koje podupiru poslovanje.²⁵

Vizija razvoja ruralnih područja u EU-u do 2050. prema scenarijima u sklopu programa ESPON

Scenariji ET2050, pripremljeni 2014. u sklopu četverogodišnjeg projekta ESPON-a, programa međuregionalne suradnje koji sastavljanjem studija o prostornom razvoju država članica Unije i četiriju partnerskih država (Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švicarske) analizira učinke politika EU-a i doprinosi oblikovanju učinkovite kohezijske politike, vezani su uz budućnost razvoja EU-a do 2050. Glede ruralnih područja, **scenarijima se predviđa nastavak migracija iz ruralnih u urbana područja te njihova daljnja depopulacija.**⁵

Prema scenarijima, do 2030. očekuje se širenje urbanih površina uzrokovano poglavito migracijom ruralnog stanovništva u gradove, zbog čega se za više od 5,0 % regija NUTS 3 predviđa da će do 2050. izgubiti više od 7,5 % populacije. Takav će trend dovesti do depopulacije udaljenih ruralnih područja posebno u zemljama na istoku Europe i perifernim regijama.

Scenarijima je naglašeno kako iseljavanje iz ruralnih i udaljenih područja, osim što dovodi do depopulacije, uzrokuje i starenje i deformaciju spolnih struktura u društvu. Osim toga, depopulacija je uvijek selektivna, pa ruralna područja uglavnom napuštaju mladi, bolje obrazovani i poduzetni ljudi. Takvo demografsko propadanje ruralnih i perifernih područja jedno je od najvažnijih pitanja koja bi trebala oblikovati plan buduće organizacije prostora u Europi.

Nadalje, scenarijima je istaknuto kako je posljednjih desetljeća došlo i do velikog smanjenja broja poljoprivrednih površina, posebno pašnjaka i višegodišnjih usjeva u Europi. Prenamjena zemljišta iz poljoprivrednih u zemljišta drugih namjena očekuje se i dalje, a posebno je izazovna za ruralna područja i vezana uz gubitak radnih mjesta. Europa bi zato trebala odlučiti kako u narednim desetljećima upravljati takvim zemljištima, sigurnošću hrane, energetske standardima i zelenom infrastrukturu (vidi više pod potpoglavljem Program LIFE – zaštita ruralnog okoliša i poticanje aktivnosti za klimatske promjene).

U aktualnom proračunskom razdoblju 2014. – 2020. nacionalna kontaktna točka za program teritorijalne suradnje ESPON u Republici Hrvatskoj je **Hrvatski zavod za prostorni razvoj**. Sve informacije o Programu i njegovim teritorijalnim podacima mogu se pronaći na mrežnim stranicama Zavoda na: <http://www.hzpr.hr/default.aspx>, ili se zatražiti putem e-pošte na: ingrid.gojevic@mgipu.hr i ariana.korlaet@mgipu.hr.

²⁵ Prema: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-008135-ASW_HR.html.

Mogućnosti financiranja projekata razvoja ruralnih područja

Razvoj europskih ruralnih krajeva ponajprije se financira iz politike ruralnog razvoja u okviru zajedničke poljoprivredne politike EU-a koja doprinosi gospodarskoj dinamici ruralnih područja i njihovu društvenom i kulturnom razvoju potporom održivoj poljoprivredi i ulaganjima. Osim toga, pametna sela financijsku podršku ostvaruju i u okviru kohezijske politike za rast i zapošljavanje, ali i različitih programa EU-a od kojih treba istaknuti program Obzor 2020., program LIFE te Instrument za povezivanje Europe.

U nastavku slijedi pregled tih politika i programa, kao i otvorenih natječaja i natječaja u najavi za svaki/u od njih.

Politika ruralnog razvoja – glavni izvor financiranja projekata pametnih sela

U okviru politike ruralnog razvoja države članice osmišljavaju svoje **programe ruralnog razvoja** u skladu s potrebama svojih ruralnih područja te same njima upravljaju. Prema članku 6. Uredbe (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju, država članica može prijaviti ili jedinstveni program za čitav svoj teritorij ili niz regionalnih programa, a samo u opravdanim slučajevima može Europskoj komisiji poslati oboje. Ako država članica prijavljuje nacionalni program i niz regionalnih programa, mjere i druge vrste djelatnosti programiraju se na nacionalnoj ili regionalnoj razini te se mora osigurati usklađenost između strategija nacionalnih i regionalnih programa.¹ Programima ruralnog razvoja moraju biti obuhvaćena barem četiri od šest prioriteta EU-a u području ruralnog razvoja (vidi poglavlje 2, potpoglavlje Politika ruralnog razvoja kao dio zajedničke poljoprivredne politike).

Politika ruralnog razvoja financira se sredstvima iz **EPFRR-a**, u aktualnom razdoblju usmjerenog na tri cilja:

- poticanje konkurentnosti poljoprivrede

- osiguranje održivog upravljanja prirodnim resursima i klimatska akcija
- postizanje uravnoteženog teritorijalnog razvoja ruralnih gospodarstava i zajednica, uključujući otvaranje i održavanje radnih mjesta.

Ukupni proračun EPFRR-a u aktualnom programskom razdoblju iznosi **100 milijardi eura**, iz čega je moguće financirati sljedeće aktivnosti²:

- konkurentnost sektora poljoprivrede i šumarstva
- poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima
- jačanje isplativosti i konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama
- promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, dobrobiti životinja te upravljanja rizikom u poljoprivredi
- obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom
- promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru
- promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima.

U aktualnom sedmogodišnjem financijskom okviru za razdoblje 2014. – 2020. ZPP raspolaže s ukupnim proračunom od 382,85 milijardi eura. Od tog iznosa 96,71 milijarda eura izdvojena je za EPFRR, odnosno oko 25 % ukupnih proračunskih sredstava za ZPP.

1 Za programsko razdoblje 2014. – 2020. u 28 država članica izrađeno je ukupno 118 programa ruralnog razvoja: 20 jedinstvenih nacionalnih programa i 98 regionalnih programa (izrađenih od strane osam država članica). Prema Tematskom izvješću Europskog revizorskog suda br. 16/2017. pod nazivom „Izrada programa ruralnog razvoja: potrebno je pojednostavnjenje i stavljanje većeg naglaska na rezultate“, dostupnom na hrvatskom jeziku na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_16/SR_RURAL_DEV_HR.pdf.

2 Prema: <https://www.eu-projekti.info/fond/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj/>.

Prema prijedlogu novog višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. – 2027.³, a u skladu s prijedlozima o budućnosti ZPP-a navedenim u Komunikaciji Europske komisije o budućnosti hrane i poljoprivrede, za ZPP je izdvojeno ukupno 324,28 milijardi eura. Od tog iznosa 70,04 milijardi eura namijenjeno je za ruralni razvoj, odnosno EPFRR, što iznosi oko 21 % ukupnih sredstava za ZPP. **Prema novom prijedlogu višegodišnjeg financijskog okvira ukupna proračunska sredstva za ZPP tako su smanjena za 15,30 %, a za EPFRR za 27,58 % u odnosu na prijašnje razdoblje.**

U tablici 1 prikazan je iznos sredstava izdvojen za ZPP i njegove sastavnice prema aktualnom višegodišnjem financijskom okviru (VFO), iznos koji je za tu politiku namijenila Europska komisija prijedlogom novog VFO-a te iznos koji za tu politiku za isto razdoblje predlaže Europski parlament. U predzadnjem je stupcu iskazan postotak smanjenja sredstava prema novom prijedlogu Europske komisije u odnosu na aktualni VFO.

Svrha proračuna EU-a trebala bi biti podupiranje, a ne slabljenje politika kojima se jača solidarnost, jedinstvo, jedinstveno tržište i gospodarski rast te smanjuju razlike među državama članicama, kao što je poljoprivredna politika. Nužno je jačati, a ne slabiti instrumente pomoću kojih će ruralna područja ostati vitalna i atraktivna za život, ponajprije po pitanju radnih mjesta, infrastrukture te mobilnosti i osnovnih usluga.

Upravo zbog dosad ostvarenih pozitivnih učinaka i rezultata ZPP-a, te važnosti daljnjeg ulaganja u ruralna područja i poljoprivredu zbog svih u prethodnim poglavljima opisanih izazova, ulažu se svi potrebni naponi te se izmjenama prijedloga Komisije suprotstavlja smanjenju sredstava kako je prikazano u stupcu 3 – prijedlog Europskog parlamenta, Tablice 1.

Tablica 1. Sredstva za ZPP u novoj višegodišnjoj financijskoj perspektivi 2021. – 2027., prema prijedlogu Europske komisije i Europskog parlamenta (prema cijenama iz 2018., u milijunima eura)

Proračunska glava	VFO 2014. – 2020. EU-27 (1)	Prijedlog Komisije (2)	Prijedlog Europskog parlamenta (3)	Razlika između VFO-a 2014. – 2020. i prijedloga VFO-a 2021. – 2027. (%) (4 = (1 – 2) / 1; %)
8. Poljoprivreda i pomorska politika	390.155	330.724	390.173	-15,23
EFJP + EPFRR uključujući:	382.855	324.284	382.855	-15,30
<i>Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP)</i>	286.143	254.247		-11,15
<i>Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)</i>	96.712	70.037		-27,58
<i>Europski fond za pomorstvo i ribarstvo</i>	6.243	5.448	6.243	-12,73
<i>Drugo</i>	962	878	962	-8,77
<i>Decentralizirane agencije</i>	95	113	113	19,06

Izvor: obrada autora.

3 Cjelovit tekst Komunikacije Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Moderan proračun Unije koja štiti, osnažuje i brani: Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021. – 2027.“ dostupan je na hrvatskom jeziku na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c2bc7dbd-4fc3-11e8-be1d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF.

Važan dio politike ruralnog razvoja je i program LEADER utemeljen još 1991., kojim se putem mobiliziranja lokalnog stanovništva potiče ruralni razvoj (bottom-up umjesto pristupa top-down). Riječ je o inicijativi EU-a za potporu projektima na lokalnoj razini koji potiču revitalizaciju ruralnih područja i stvaranje novih radnih mjesta. Program doprinosi poboljšanju kvalitete života u ruralnim područjima tako da tim područjima pomaže otkriti načine kako postati ili ostati konkurentna, kako na najbolji način iskoristiti svoje prednosti te kako prevladati izazove poput starenja stanovništva, manjka uslužnih djelatnosti ili manjka radnih mjesta. Od 2007. LEADER više nije odvojen program već se izravno integrira u sve nacionalne / regionalne programe ruralnog razvoja. Tako su otvorene mogućnosti za njegovu širu primjenu, a u okviru trenutno važećih odredbi države članice odvajaju najmanje 5,0 % svojih proračunskih sredstava iz EPFRR-a za financiranje projekata iz tog programa.

Sedam je osnovnih načela u sklopu Programa koji usmjeruju pristup lokalnom razvoju⁴:

- pristup temeljen na osobitostima područja
- pristup odozdo prema gore (engl. bottom-up)
- uspostavljanje lokalnih partnerstava
- pokretanje zajednica koje kasne u razvojnim procesima
- lokalno financiranje i upravljanje projektima
- inovativnost
- integralan i višesektorski pristup
- umrežavanje i suradnja
- održivi ruralni razvoj.

LEADER se temelji na izradi i provedbi lokalnih razvojnih strategija koje provode lokalne akcijske grupe (tzv. LAG-ovi). LAG-ovi su javno – privatna partnerstva čija je zadaća prepoznati i provesti lokalnu razvojnu strategiju, donijeti odluke o raspodjeli financijskih sredstava te njima upravljati. Prema podacima od ožujka 2017., u Republici Hrvatskoj postoji 56 LAG-ova, a na njihovom području živi 57,10 % hrvatskog stanovništva.⁵

U aktualnom višegodišnjem financijskom okviru LEADER je putem novog Instrumenta lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice (engl. Community Led Local Development, CLLD) proširen i na druge europske strukturne i investicijske fondove, pa tako sada, uz EPFRR, pokriva i EFRR, Europski socijalni fond (ESF) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo. U okviru CLLD-a lokalno stanovništvo preuzima inicijativu,

stvara lokalno partnerstvo pa putem njega razvija i provodi integriranu razvojnu strategiju. Danas ga primjenjuje 18 država članica.

Nekoliko je osnovnih karakteristika CLLD-a⁶:

- usmjerenost na specifična subregionalna područja
- predvodništvo LAG-ova (partnerstvo javnog, civilnog i privatnog sektora)
- provedba putem integriranih i multisektorskih strategija lokalnog razvoja dizajniranih tako da uvažavaju lokalne potrebe i potencijale
- inovativne razvojne mogućnosti u lokalnom kontekstu, umrežavanje i suradnja.

Za provedbu programa LEADER i instrumenta CLLD u Hrvatskoj zaduženo je Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, odnosno Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. U okviru Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za aktualno programsko razdoblje, mjera M19 – LEADER – CLLD, sastavljena od ukupno četiri podmjere, predviđena je za financiranje rada LAG-ova i/ili nositelja projekta s njihova područja.

NATJEČAJI

U skladu sa strategijom Europa 2020., Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju i Strategijom RH, Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske izradilo je Strategiju ruralnog razvoja RH i definiralo opće ciljeve iz kojih proizlaze mjere ruralnog razvoja. Prema **Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.**⁷ korisnici na raspolaganju, uz tehničku pomoć, imaju ukupno 18 mjera. Ukupna alokacija za Program iznosi **2.383 milijarde eura**, od čega se 2.026 milijardi eura financira iz EPFRR-a, a ostatak iz nacionalnih izvora financiranja.

U pregledu natječaja započinjemo s mjerama koje se izravno odnose na ruralni razvoj i obnovu sela, potom nastavljamo s mjerama koje se tiču ruralne infrastrukture, a pregled završavamo mjerama koje se odnose na korisnike realnog sektora. Upotrebljen je pristup piramidalne interpretacije mjera prema matrici prirodnog razvoja gospodarstva.

U kategoriji mjera koje se izravno odnose na ruralni razvoj i obnovu sela potrebno je posebno naglasiti mjeru M07 Temeljne usluge i obnova sela u ruralnom području i mjeru M19 Potpora za ruralni razvoj u sklopu inicijative LEADER (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice).

4 Prema: <http://www.lag-sjevnaistra.hr/o-nama/sto-je-to-leader-clld-pristup/> i <http://odraz.hr/media/52233/leader.pdf>.

5 Prema: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/hrvatski-lagovi/>.

6 Prema: <http://www.lag-sjevnaistra.hr/o-nama/sto-je-to-leader-clld-pristup/>.

7 Cjelovit tekst Programa dostupan je na: <http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Program%20ruralnog%20razvoja%202014.-2020..pdf>.

Mjerom 07 Temeljne usluge i obnova sela u ruralnom području predviđeno je poticanje inovativnih procesa u strateškom planiranju razvoja i implementacije na ruralnim područjima. Korištenje inovativnom tehnologijom i praksom u pružanju lokalnih osnovnih usluga poticat će se nove ciljane investicije.

Postavljeni ciljevi potpore referiraju se na ulaganje u malu infrastrukturu, odnosno sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda za javnu upotrebu u ruralnim područjima. Mjera predstavlja izravan doprinos ciljevima EU-a o zaštiti okoliša i poboljšanju lokalnih uvjeta zaštite okoliša, te se radi lakšeg provođenja ukupne politike ruralnog razvoja prioritetnog cilja dijeli na podmjere.

U nastavku teksta donosimo tablični prikaz podmjere M07 s naglaskom na provođenje tipa operacije, potencijalne korisnike, prihvatljive troškove definirane za pojedinu mjeru, intenzitet potpore te status natječaja za razdoblje do kraja 2018.

Tablica 2. M07 Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima

Podmjera 7.2.	
NAZIV:	Potpore ulaganjima u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštede energije
TIP OPERACIJE:	7.2.1. Ulaganje u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda
KORISNICI:	Javni isporučitelji vodnih usluga javne vodopskrbe ili javne odvodnje
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI:	Građenje (gradnja novih / rekonstrukcija postojećih) i / ili opremanje javnog sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda NAPOMENA: aktivnosti u naseljima s najviše 2.000 stanovnika
POTPORE:	Do 100 % ukupno prihvatljivih troškova ulaganja najniža vrijednost javne potpore iznosi 30.000 eura najviša vrijednost javne potpore iznosi 1.000.000 eura

Podmjera 7.2.	
RASPOLOŽIVOST SREDSTAVA:	200.000.000 kuna
STATUS:	Otvoren do 16.11.2018. godine

Izvor: Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

Podmjera 7.1. sastavljanje i ažuriranje plana za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnosi na lokalitet Natura 2000 i druga područja visoke prirodne vrijednosti, koji uključuje prihvatljive korisnike općine i gradove – zatvorena zaključno sa svibnjom 2015. kada su sredstva predviđena proračunom ugovorena. Isto tako, podmjera 7.2.2. u potpunosti je ugovorena provedbom natječaja iz studenog 2016.

Podmjera 7.4. Potpora ulaganjima u pokretanje, poboljšanje ili širenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu – zatvorena 14. rujna ove godine te je novo raspisivanje moguće u slučaju realokacije novih sredstava ili nerealiziranja ugovorenih projekata u 2019.

Prihvatljive aktivnosti podmjere odnosile su se na građenje i/ili opremanje: vatrogasnog doma i spremišta; društvenog doma / kulturnog centra; planinarskog doma i skloništa; turističkog informativnog centra; dječjeg igrališta; sportske građevine; objekta za slatkovodni sportski ribolov; rekreacijske zone na rijekama i jezerima; biciklističke staze i trake; tematskog puta i parka; građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno – obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi); javne zelene površine (park i slično); pješačke staze; pješačke zone; otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste); groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine); tržnice; javne prometne površine (trg, pothodnik, nadvožnjak, javne stube i prolaz).

Mjera 19 Potpora za lokalni razvoj u sklopu inicijative LEADER (CLLD)⁸ koristi se pristupom umrežavanja javnog, gospodarskog i civilnog sektora na lokalnoj razini.

⁸ Referiranje na Uredbu (EU) br. 1303/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu, Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo i o utvrđivanju općih odredbi o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu, Kohezijskom fondu i Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo te o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006, čl. 35. Cjelovit tekst Uredbe dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1303>.

Cilj programa LEADER jest, kao što je ranije spomenuto, povećati interes za prirodne i kulturne vrijednosti u ruralnim područjima kao dijelovima gospodarske cjeline zelenog i ruralnog turizma u EU-u, s naglaskom na autohtonu proizvodnju i kulturnu tradiciju. Alokacija proračuna za M19 jest 482,36 milijuna eura što je 4,5 % ukupno dodijeljenih sredstava Programa ruralnog razvoja.

Mjera potpore za lokalni razvoj u sklopu inicijative LEADER u svojoj strukturi ima tri podmjere. Prva, podmjera 19.1. Pripremna pomoć namijenjena je lokalnim akcijskim grupama, a uključuje izgradnju kapaciteta za zaposlenike i korisnike LAG-ova, umrežavanje, komunikaciju i edukaciju – natječaj je zatvoren 2017. te su ukupna sredstva javne potpore iznosila 22 milijuna kuna. S obzirom na ukupan proračun objavljenih sredstva, novo raspisivanje moguće je jedino u slučaju realokacije novih sredstava ili nerealiziranja ugovorenih projekata. Isto vrijedi i za podmjeru 19.2. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a, za koju je posljednja mogućnost prijave bila u 2016., ukupne javne potpore u iznosu od 490 milijuna kuna. Prihvatljive aktivnosti LAG-ova su projekti koji su u skladu s lokalnom razvojnom strategijom i Programom ruralnog razvoja.

Do kraja 2018. **otvoren je** natječaj za podmjeru 19.3. Osnovna svrha dodjele potpore za pripremu aktivnosti međuinstitucionalnih i transnacionalnih projekata suradnje. Ciljevi projekta su razmjena iskustva i primjera dobre prakse, prijenos kapaciteta LAG-a, promocija inovacija i stvaranje mreža. Ukupno raspoloživa sredstva iznose 21,6 milijuna kuna. Alokacija sredstava je redefinirana prema tipu operacije podmjere koja se razdvaja na pripremu i provedbu aktivnosti suradnje LAG-ova gdje 16,7 % pripada tematskom cilju pripreme projekata suradnje LAG-ova, dok se 83,3 % odnosi na tematski cilj provedbe projekata suradnje.

Tablica 3. M19 LEADER (CLLD)

Podmjera 19.3.	
NAZIV:	Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a
KORISNICI:	Odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2 i lokalni dionici s područja LAG-a koji su odabrani za sudjelovanje u projektu suradnje
PRIHVATLJIVI TROŠKOVI	<ul style="list-style-type: none"> - priprema aktivnosti suradnje lokalne akcijske grupe (troškovi putovanja i smještaja tijekom traženja partnera za suradnju; troškovi prijevoda, simultanog prijevoda, organizacije sastanaka, itd.; specifična znanja vezana uz djelokrug planiranog projekta suradnje) - provedba aktivnosti suradnje lokalne akcijske grupe (troškovi provedbe međuteritorijalnih projekata suradnje – unutar granica RH; troškovi provedbe transnacionalnih projekata suradnje)
POTPORE:	Do 100 % ukupnih prihvatljivih troškova - najviše do 100.000 eura po odabranom LAG-u
TIP OPERACIJE:	19.3.1. Priprema aktivnosti projekta suradnje
POTPORE:	Do 100 % ukupnih prihvatljivih troškova
STATUS:	otvoren do 31.12.2018. godine
TIP OPERACIJE:	19.3.2. Provedba aktivnosti projekta suradnje
POTPORE:	Do 100 % ukupnih prihvatljivih troškova
STATUS:	otvoren do 31.12.2018. godine

Izvor: Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

Iako mjere M07 i M19 prema svom karakteru imaju izravan utjecaj na poticanje razvoja sela i novih tehnologija, one su same po sebi neodržive bez mjera koje potiču ulaganje u ruralni razvoj u svim segmentima neke ruralne sredine. U nastavku ćemo se osvrnuti na mogućnosti financiranja ostalih projekata ruralnog razvoja.

U ukupnoj strukturi alociranih sredstava prema mjerama Programa ruralnog razvoja ugovoreno je 49,56 % raspoloživih sredstava, odnosno 8,8 milijardi kuna, a isplaćeno gotovo 4,6 milijardi kuna, odnosno 25,89 % raspoloživih sredstava. Mjere tematskog područja; Prenošnje znanja i aktivnosti informiranja (M01), Savjetodavne službe, službe za upravljanje

poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima (M02), Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija (M09), Ekološki uzgoj (M11), Suradnja (M16) i Upravljanje rizicima (M17), ispod su 50 % sredstava objavljenih natječaja u odnosu na ukupnu alociranost te je realno za očekivati objavu do kraja operativnog razdoblja.

Tablica 4. Aproximacija objave natječaja za razdoblje 2018. – 2020.

- u 000 kn				
MJERA	NAZIV	KORISNICI	UKUPNO ALOCIRANO	OBJAVLJENI IZNOS NATJEČAJA
M01	Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja	- savjetodavna služba - privatne i javne institucije (obrazovne) - privatne i javne institucije, udruge	99,33	6,33
M02	Savjetodavne službe, službe za upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom i pomoć poljoprivrednim gospodarstvima	- savjetodavna služba	157,76	12,76
M04	Ulaganja u fizičku imovinu	- poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstva, fizičke i pravne osobe - javne ustanove i tijela, uključujući javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima - jedinice lokalne samouprave i civilne udruge koje se bave zaštitom i promicanjem kulturnih vrijednosti i zaštite okoliša	5.096,24	4.447,65
M05	Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje odgovarajućih preventivnih aktivnosti	- poljoprivrednici i skupine poljoprivrednika upisani u Upisnik poljoprivrednika - jedinice lokalne samouprave	701,18	781,64
M06	Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja	- poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika, mala poljoprivredna gospodarstva - fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana OPG-a	1.958,81	1.511,09
M08	Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma	- šumoposjednici - trgovačka društva - udruženja šumoposjednika - MSP	692,41	450,05
M09	Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija	Proizvođačke organizacije	66,22	18,75

Izvor: www.ruralnirazvoj.hr.

U nastavku slijedi tablični prikaz otvorenih natječaja do kraja 2018. godine te indikativni plan objave natječaja za tekuću godinu i 2019. godinu objavljeni na službenim stranicama Programa ruralnog razvoja.

Tablica 5. Otvoreni natječaji do kraja 2018.

MJERA	PODMJERA	KORISNIK	UKUPNO ALOCIRANO	DATUM
OTVORENI NATJEČAJI				
M03	3.1.1. Potpora za novo sudjelovanje u sustavima kvalitete	- aktivni poljoprivrednici upisani u Upisnik poljoprivrednika koji su uključeni u nacionalni ili sustav kvalitete EU-a - udruženja ekoloških poljoprivrednih proizvođača	35.000.000 kn	do 30.9.2020.
M04	4.1.3. Korištenje obnovljivim izvorima energije	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika	150.000.000 kn	do 30.11.2018.
	4.2.2. Korištenje obnovljivim izvorima energije	Fizičke i pravne osobe	200.000 kn	do 30.11.2018.
M05	5.2.1. Obnova poljoprivrednog zemljišta i proizvodnog potencijala	Poljoprivrednici i skupine poljoprivrednika upisane u Upisnik poljoprivrednika	50.000.000 kn	do 31.10.2020.
M06	6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	Mala poljoprivredna gospodarstva	279.000.000 kn	do 31.12.2018.
M08	8.5.1. Konverzija degradiranih šumskih sastojina i šumskih kultura	- šumoposjednici - trgovačka društva - udruženja šumoposjednika	70.000.000 kn	do 14.12.2018.
	8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture	- šumoposjednici - trgovačka društva - udruženja šumoposjednika - udruge civilnog društva i druge - pravne osobe	30.000.000 kn	do 14.12.2018.
	8.6.1. Modernizacija tehnologija, strojeva, alata i opreme u pridobivanju drva i šumskou-zgojnim radovima	- šumoposjednici - trgovačka društva - udruženja šumoposjednika - MSP	70.000.000 kn	do 14.12.2018.
	8.6.2. Modernizacija tehnologija, strojeva, alata i opreme u predindustrijskoj preradi drva	MSP	100.000.000 kn	do 14.12.2018.
M09	9.1.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija u poljoprivrednom i šumarskom sektoru	Proizvođačke organizacije	26.250.00 kn	do 19.11.2018.

Izvor: www.ruralnirazvoj.hr.

Tablica 6. Indikativni plan objave natječaja do kraja 2018. i 2019.

MJERA	PODMJERA	KORISNIK	DATUM
U NAJAVI			
M03	3.2.1. Potpora za aktivnosti informiranja i promicanja koje provode skupine proizvođača na unutarnjem tržištu	<ul style="list-style-type: none"> - skupina proizvođača (udruga) koji su uključeni u nacionalni ili sustav kvalitete EU-a - udruženja ekoloških poljoprivrednih proizvođača čiji su članovi sudjelovali u programu ekološke proizvodnje 	listopad 2018.
M04	4.3.3. Ulaganje u šumsku infrastrukturu	<ul style="list-style-type: none"> - šumoposjednici - trgovačka društva - udruženja šumoposjednika - jedinice područne (regionalne) samouprave 	studeni 2018.
	4.4.1. Neproizvodna ulaganja vezana uz očuvanje okoliša	<ul style="list-style-type: none"> - poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstva - javne ustanove i tijela, uključujući javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima - jedinice lokalne samouprave i civilne udruge koje se bave zaštitom i promicanjem kulturnih vrijednosti i zaštite okoliša 	listopad 2018.
M06	Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima	Mala poljoprivredna gospodarstva	u najavi za 2019.

Izvor: www.ruralnirazvoj.hr.

Kohezijska politika – poticanje rasta i zapošljavanja u europskim selima

Kohezijska politika za rast i zapošljavanje primjenjuje se na čitav teritorij EU-a, obuhvaćajući tako i europska ruralna područja. Njena tri instrumenta, **Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)**, **ESF** i **Kohezijski fond (KF)**, međusobno su povezana i usmjerena na poticanje istraživanja i inovacija, konkurentnost malih i srednjih poduzeća, niskougličnu ekonomiju te informacijske i komunikacijske tehnologije. Osim toga, tri su fonda ključna i za ulaganja u okoliš, aktivnosti vezane uz klimatske promjene, prijevoz, smanjenje siromaštva i administraciju, te tako pridonose ostvarenju glavnog cilja politike – smanjenju značajnih ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih razlika među europskim regijama. Zahvaljujući dosadašnjim ulaganjima u okviru triju fondova, više od 4,7 milijuna građana EU-a danas ima širokopojasnu pokrivenost.⁹

Prema Akcijskom planu EU-a za pametna sela, programi i instrumenti kohezijske politike mogu biti od velike koristi za europske ruralne prostore. Tako je u okviru EFRR-a oko 15 milijardi eura izdvojeno za **integrirane strategije za održivi urbani razvoj** (engl. *Integrated Sustainable Urban Development Strategies*) u okviru kojih se ulaže i u povezanost urbanih i ruralnih područja. Oko 10 % tih sredstava odnosi se na područja s manje od 20.000 stanovnika, iz čega proizlazi kako mali gradovi i sela imaju važnu ulogu u procesu urbanog razvoja.

Nadalje, ESF je glavni instrument EU-a za **promicanje zapošljavanja i socijalne uključenosti** i zato je od iznimne važnosti za razvoj ruralnih područja. Osim što pomaže u pronalasku radnog mjesta, njegova se sredstva koriste i za uključivanje osoba u nepovoljnijem položaju u društvo te osiguranje boljih životnih mogućnosti za sve.

⁹ Prema publikaciji Europske komisije „Panorama inforegio: Kohezijska politika 2014. – 2020.: dobivanje zamaha“ dostupnoj na hrvatskom jeziku na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag48/mag48_hr.pdf.

Ulaganjem u vještine zaposlenih i nezaposlenih osoba, Fond svake godine pomaže 10 milijuna osoba da poboljšaju svoje vještine ili pronađu posao.¹⁰

Također, **Instrument integriranog teritorijalnog ulaganja** (engl. *Integrated Territorial Investments*, ITI), novi instrument EU-a uveden s ciljem jačanja uloge gradova kao pokretača gospodarskog razvoja u razdoblju 2014. – 2020., 20 država članica EU-a upotrebljava ne samo na gradskoj teritorijalnoj razini, već i na subregionalnoj i regionalnoj razini te razini metropola i susjedskoj razini, od čega koristi imaju i sela. Kohezijska politika je, iza ZPP-a, druga financijski najizdašnija zajednička politika EU-a za koju je u financijskoj perspektivi 2014. – 2020. izdvojeno ukupno 363,86 milijardi eura (više od trećine ukupnog europskog proračuna). Međutim, Europska komisija je početkom svibnja ove godine u novom prijedlogu VFO-a za razdoblje 2021. – 2027. predložila **smanjivanje**

kohezijskih sredstava za ukupno 11,16 % u odnosu na prijašnje proračunsko razdoblje, pri čemu su sredstva za EFRR povećana za 2,06 %, ali su sredstva za ESF smanjena za 10,5 %, a ona za KF za čak 45,45 %. Europski parlament svjestan je važnosti kohezijske politike zbog čega predlaže zadržavanje sredstava barem na razini iz aktualne financijske perspektive, dok za ESF predlaže i povećanje sredstava.

U Tablici 7. prikazan je iznos sredstava izdvojen za kohezijsku politiku prema aktualnom VFO-u, iznos koji je za tu politiku namijenila Europska komisija prijedlogom novog VFO-a te iznos koji za tu politiku za isto razdoblje predlaže Europski parlament. U predzadnjem je stupcu iskazan postotak smanjenja sredstava prema novom prijedlogu Europske komisije u odnosu na aktualni VFO, a u zadnjem izdvojeni komentari Europskog parlamenta na prijedlog Komisije.

Tablica 7. Sredstva za kohezijsku politiku u novoj višegodišnjoj financijskoj perspektivi 2021. – 2027., prema prijedlogu Europske komisije i Europskog parlamenta (prema cijenama iz 2018., u milijunima eura)

Proračunska glava	VFO 2014. – 2020. (1)	Prijedlog Komisije (2)	Prijedlog Europskog parlamenta (3)	Razlika između VFO-a 2014. – 2020. i VFO-a 2021. – 2027. (%) (4 = (1 - 2)/1; %)	Komentar Europskog parlamenta (5)
5. Regionalni razvoj i kohezija	272.647	242.209	272.647	-11,16	
EFRR + KF uključujući:	272.411	241.996	272.411	-11,16	Zadržati na istoj razini kao u prethodnom razdoblju
<i>Europski fond za ruralni razvoj (EFRR)</i>	196.564	200.622		2,06	
<i>Kohezijski fond (KF)</i>	75.848	41.374		-45,45	
<i>Od čega: doprinosi za Instrument za povezivanje Europe - Promet</i>	11.487	10.000		-12,95	
<i>Pomoć za tursko – ciparsku zajednicu</i>	236	213	236	-9,75	Zadržati na istoj razini kao u prethodnom razdoblju
7. Europski socijalni fond+	96.216	89.688	100.861	-10,05	Zadržati na istoj razini kao u prethodnom razdoblju + udvostručiti sredstva za Inicijativu za zapošljavanje mladih (4.645 mil. eura x 2 = 9.290 mil. eura)
Ukupno (glava 5. + glava 7.)	363.863	331.797		-10,05	

Izvor: obrada autora.

¹⁰ Prema: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=hr>.

Kohezijska politika, osim što kao i ZPP jača solidarnost, jedinstvo, jedinstveno tržište i gospodarski rast, glavni je instrument za pomoć siromašnijim regijama u EU-u kako bi sustigle razvijena područja. Sredstva kohezijske politike tako se najvećim dijelom investiraju u najsiromašnije regije s BDP-om manjim od 75,0 % europskog prosjeka gdje se većinom nalaze i europska sela. Upravo zato neprihvatljivo je smanjenje sredstava za kohezijsku politiku u idućoj financijskoj perspektivi. EFRR i ESF, zajedno s EPFRR-om, jačaju konkurentnost poljoprivrede, promiču održivo upravljanje prirodnim resursima i aktivnostima vezanim uz klimatske promjene te doprinose uravnoteženom razvoju europskih ruralnih područja čime ostvaruju glavne ciljeve politike ruralnog razvoja.

NATJEČAJI

U okviru ove politike trenutno nema otvorenih natječaja za ruralne sredine i pametna sela. Otvoreni natječaji te indikativni godišnji plan objave natječaja mogu se pronaći na internetskoj stranici Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU-a: <https://strukturnifondovi.hr/natjecaji/>.

U okviru Operativnog programa *Konkurentnost i kohezija* (OPKK) 2014. – 2020. Republici Hrvatskoj na raspolaganju je 6,831 milijarda eura od čega 4,321 milijarda eura iz EFRR-a i 2,510 milijardi eura iz KF-a. Kad se tome pridoda obvezno nacionalno sufinanciranje, njegova ukupna vrijednost raste na 8,037 milijardi eura.

Tijekom 2017. i 2018. godine (do 1. lipnja) korisnicima je objavom 206 natječaja na raspolaganje stavljeno 4,06 milijarde eura. Pozivi na dostavu projektnih prijedloga (PDP) sufinancirani iz OPKK-a izravno se odnose na projekte ulaganja u infrastrukturne investicije (u područjima prometa, energetike, zaštite okoliša, IKT-a) i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti u koje se mogu uklopiti i projekti razvoja pametnih sela.

U nastavku slijedi pregled očekivanih Poziva za dostavu projektnih prijedloga (PDP) na koje jedinice lokalne samouprave i poduzetnici mogu prijaviti svoje projekte vezane uz pametna sela:

Naziv sheme / projekta	Povećanje razvoja novih proizvoda i usluga koji proizlaze iz aktivnosti istraživanja i razvoja – faza I
Ciljevi PDP-a	Cilj projekta je razvoj novih ili znatno poboljšanih proizvoda i usluga. Projekt mora rezultirati s novim ili znatno poboljšanim proizvodom (dobrom ili uslugom).
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Prihvatljive aktivnosti su aktivnosti istraživanja i razvoja (vlastite aktivnosti istraživanja i razvoja, ugovorno istraživanje i kolaborativno istraživanje) i aktivnosti početnih ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu u cilju jačanja kapaciteta za istraživanje i razvoj.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Mikro, mali, srednji ili veliki poduzetnik Poduzeća čiji su projekti u skladu s tematskim prioritetnim područjima identificiranim u okviru Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	548.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava kojise može dodijeliti u HRK	Nije poznato
Indikativni datum objave PDP-a	21.12.2018.

Naziv sheme / projekta	Izgradnja mreža sljedeće generacije (NGN) / pristupnih mreža sljedeće generacije (NGA) u bijelim područjima NGA
Ciljevi PDP-a	Cilj postupka dodjele je povećanje nacionalne pokrivenosti širokopojasnom mrežom sljedeće generacije (NGN) do 2023. godine.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Financiranje razvoja mreža sljedeće generacije (NGN) / pristupnih mreža sljedeće generacije (NGA) u bijelim područjima pristupnih mreža sljedeće generacije – pristupne mreže odnose se na dio mreže koji se proteže između krajnjih korisnika (kućanstava, tvrtki i javne ustanove) i prvog koncentracijskog čvora mreže (posljednja milja). Pristupne mreže sljedeće generacije obuhvaćaju sva infrastrukturna i tehnološka rješenja kojima se može pružiti brzi / ultrabrzi pristup (više od 40 Mbit/s – 100 Mbit/s), u skladu s definicijama Digitalne agende za Europu (tehnološki neutralno). Jednostavna nadogradnja bakrene infrastrukture nije obuhvaćena.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Tijela lokalne i regionalne samouprave (općine, gradovi i županije) u bijelim područjima NGA.
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	1.100.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava kojise može dodijeliti u HRK	Najviši iznos po pojedinom projektu: 76.000.000 (pojedini prijavitelji mogu podnijeti više projektnih prijedloga)
Indikativni datum objave PDP-a	15.11.2018.

Naziv sheme / projekta	Pružanje visokokvalitetnih usluga za MSP-ove putem poduzetničkih potpornih institucija (PPI) – faza II
Ciljevi PDP-a	Pružanje stručnih i savjetodavnih usluga malim i srednjim poduzetnicima diljem Hrvatske putem poduzetničkih potpornih institucija.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Pružanje stručne i savjetodavne podrške te usluga informiranja MSP-ovima u različitim fazama njihovog razvoja, s posebnim naglaskom na novoosnovane MSP-ove (koji posluju kraće od tri godine).
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Poduzetničke potporne institucije
Indikativni iznos financijske omotnice u kn	34.200.000.00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	Nije poznato
Indikativni datum objave PDP-a	21.12.2018.

Naziv sheme / projekta	Poboljšanje konkurentnosti i učinkovitosti MSP-ova informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT) – faza II
Ciljevi PDP-a	Povećana primjena informacijske i komunikacijske tehnologije u MSP-ovima radi digitalizacije poslovnih procesa, optimiziranja poslovnih procesa, integriranja poslovnih funkcija, učinkovite organizacije tijekom rada, poboljšanja interakcije s klijentima i dobavljačima te poboljšanja tržišnog položaja poduzeća u svrhu povećanja konkurentnosti i učinkovitosti poslovanja.

Naziv sheme / projekta	Poboljšanje konkurentnosti i učinkovitosti MSP-ova informacijskim i komunikacijskim tehnologijama (IKT) – faza II
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Prihvatljive aktivnosti koje se mogu financirati u okviru ovog Poziva uključuju izradu / razvoj / nabavu poslovnih rješenja IKT-a namijenjenih optimiziranju poslovanja / poslovnih procesa / proizvodnje te implementaciju, prilagodbu i integraciju poslovnih rješenja s postojećim / novim sustavom IKT-a.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Mali i srednji poduzetnici
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	200.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava kojise može dodijeliti u HRK	Nije poznato
Indikativni datum objave PDP-a	30.10.2018.

Naziv sheme / projekta	Inovacije novoosnovanih MSP-ova – faza II
Ciljevi PDP-a	Razvoj novoosnovanih MSP-ova i uspješno lansiranje njihovih novih inovacija na tržištu proizvoda i usluga s potencijalom rasta i izvoza, s naglaskom na komercijalizaciju proizvoda i usluga. Potpora u okviru ovog Poziva namijenjena je novoosnovanim trgovačkim društvima, obrtima, kao i ostalim subjektima koji se bave gospodarskom djelatnošću, a koji u trenutku predaje projektnog prijedloga nisu stariji od 36 mjeseci.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	U skladu s predmetom Poziva prihvatljive su aktivnosti namijenjene razvoju inovacija koje trebaju rezultirati lansiranjem na tržište proizvoda koji su novost na tržištu. Projekti koji nemaju za cilj lansiranje gotovog proizvoda / usluga na tržište nisu prihvatljivi. Proizvodi mogu biti materijalni i nematerijalni (uključujući usluge).
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Mali i srednji poduzetnici
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	150.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava kojise može dodijeliti u HRK	150.000,00 – 1.400.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	30.10.2018.

Naziv sheme / projekta	Energetska obnova obiteljskih kuća
Ciljevi PDP-a	Cilj postupka dodjele je podupiranje mjera energetske obnove obiteljskih kuća koje će rezultirati smanjenjem potrošnje energije za grijanje / hlađenje (QH,nd) na godišnjoj razini (kWh/god) od najmanje 50 %.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Aktivnosti pripreme i provedbe energetske obnove i uvođenja obnovljivih izvora energije u obiteljskim kućama.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Fizičke osobe (vlasnici obiteljskih kuća)
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	228.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	20.000,00 – 200.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	28.6.2019.

Naziv sheme / projekta	Izgradnja i opremanje postrojenja za biološku obradu odvojeno prikupljenog biootpada
Ciljevi PDP-a	Potpoma JL-ovima dodjelom bespovratnih sredstava za izgradnju i opremanje postrojenja za biološku obradu odvojeno prikupljenog biootpada (kompostane, bioplinska postrojenja i sl.).
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Aktivnosti vezane uz pripremu i provedbu postupaka javne nabave radova, usluga i roba za izgradnju postrojenja za biološku obradu odvojeno prikupljenog biootpada, aktivnosti građenja postrojenja za biološku obradu odvojeno prikupljenog biootpada, stručni i projektantski nadzor radova.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Jedinice lokalne samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	250.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	1.000.000,00 – 15.000.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	1.11.2018.

Naziv sheme / projekta	Izgradnja i opremanje postrojenja za sortiranje odvojeno prikupljenog komunalnog otpada
Ciljevi PDP-a	Potpoma JLS-ovima dodjelom bespovratnih sredstava za izgradnju i opremanje postrojenja za sortiranje odvojeno prikupljenog otpada iz komunalnog otpada – otpadnog papira i kartona, te reciklabilnog komunalnog otpada (otpadna plastika, otpadni metal i otpadno staklo, a kad je to prikladno i druge vrste otpada koje su namijenjene recikliranju, npr. otpadni tekstil, otpadno drvo i sl.)
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Aktivnosti vezane uz pripremu i provedbu postupaka javne nabave radova, usluga i roba za gradnju postrojenja za sortiranje, aktivnosti građenja postrojenja za sortiranje, aktivnosti vezane uz priključenje na komunalnu infrastrukturu i osiguranje pristupne ceste isključivo za potrebe postrojenja za sortiranje, stručni i projektantski nadzor, usluge koordinatora zaštite na radu u fazi projektiranja.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Jedinice lokalne samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	350.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	1.000.000,00 – 15.000.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	31.10.2018.

U okviru Operativnog programa: *Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.* Republici Hrvatskoj na raspolaganju je 1,617 milijarda eura iz europskih fondova od čega 1,415 milijarda eura iz Europskog socijalnog fonda i 202,6 milijuna eura iz Inicijative za zapošljavanje mladih. Kada se tome pridoda obvezno nacionalno sufinanciranje, ukupna vrijednost raste na 1,885 milijardu eura.

Financijska sredstva koncentrirana su u pet prioritetnih osi: 1. Visoka zapošljivost i mobilnost radne snage, 2. Socijalno uključivanje, 3. Obrazovanje i cjeloživotno učenje, 4. Dobro upravljanje, 5. Tehnička pomoć.

Za projekte pametnih sela najvažnija je prioritetna os 4: Dobro upravljanje, budući da se većina sredstava ove prioritetne osi odnosi na razvoj i unaprjeđenje poslovanja javne uprave, odnosno na pružanje financijske podrške

projektima tijela javne i državne uprave za razvoj njihovog poslovanja, kapaciteta i usluga koje će biti dostupne građanima. Vodeći računa o stopi ugovaranja ove prioritetne osi, koja je najniža u odnosu na ostale prioritete Operativnog programa (udio isplaćenih bespovratnih sredstava u alokaciji je svega 2,49 %), i nakon 2019. očekuje se nastavak značajnog ugovaranja projekata. U 2018. trend ugovaranja značajno je porastao te se u 2019. i 2020. očekuje ugovaranje ukupne alokacije od oko 88 milijuna eura.

U nastavku slijedi pregled očekivanih Poziva za dostavu projektnih prijedloga (PDP) Operativnog programa: *Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020.* na koje jedinice lokalne samouprave i organizacije civilnog društva mogu prijaviti svoje projekte vezane uz pametna sela:

Naziv sheme / projekta	Jačanje poslovanja društvenih poduzetnika - faza I
Ciljevi PDP-a	Unaprijediti znanja i vještine zaposlenika i članova novih i postojećih društvenih poduzeća putem specijaliziranih oblika osposobljavanja i obrazovanja, podupirati poslovanje novih i postojećih društvenih poduzeća, stvoriti nova radna mjesta, povećati vidljivost društvenog poduzetništva.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Aktivnosti upravljanja projektom i administracija, izrada poslovnih ideja, planova i drugih pravnih akata, obrazovne aktivnosti, informativne aktivnosti u području društvenog poduzetništva, promidžba i vidljivost.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Prihvatljivi prijavitelji 1: društvena poduzeća koja ispunjavaju uvjete iz definicije poduzeća iz Uredbe EK 651/2014 (Prilog I., čl. 1) te ispunjavaju četiri kriterija definirana Strategijom razvoja društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2020. – kriterij br. 2, 3, 4 i 6. Prihvatljivi prijavitelji 2: mikro, mala, srednja poduzeća, udruge i zadruge koji svoje poslovanje žele ili transferirati na društveno poduzetništvo ili započeti poslovanje prema društveno poduzetničkim principima.
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	40.010.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	1. skupina prihvatljivih prijavitelja – minimalni iznos: 500.000,00 – maksimalni iznos: 2.000.000,00 2. skupina prihvatljivih prijavitelja – minimalni iznos: 400.000,00 – maksimalni iznos: 1.200.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	31.12.2018.

Naziv sheme / projekta	Uključivanje marginaliziranih skupina u zajednicu kulturnim i umjetničkim aktivnostima
Ciljevi PDP-a	Socijalno uključivanje i unaprjeđenje kvalitete života pripadnika marginaliziranih skupina sudjelovanjem u kulturnim aktivnostima i projektima OCD-a.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Organizacija i provedba aktivnosti iz područja kulture i umjetnosti za pripadnike ranjivih skupina; stručno usavršavanje umjetnika i kulturnih djelatnika u području kulturne i umjetničke edukacije i medijacije usmjerene na ranjive skupine.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Organizacije civilnog društva u području kulture i umjetnosti; ustanove u kulturi; jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	45.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	100.000,00 – 1.000.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	Listopad 2018.

Naziv sheme / projekta	Umjetnost i kultura za mlade
Ciljevi PDP-a	Socijalno uključivanje mladih poboljšanjem pristupa kulturnim i umjetničkim aktivnostima.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Organizacija i provedba aktivnosti iz područja kulture i umjetnosti za mlade, posebno za mlade u nepovoljnom položaju; stručno usavršavanje umjetnika i kulturnih djelatnika u području kulturne i umjetničke edukacije i medijacije usmjerene na mlade.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Organizacije civilnog društva u području kulture i umjetnosti; ustanove u kulturi; jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	25.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	100.000,00 – 1.000.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	Prosinac 2018.

Naziv sheme / projekta	Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu partnerstvom OCD-a i lokalne zajednice
Ciljevi PDP-a	Unaprijediti suradnju organizacija civilnog društva i lokalne zajednice u uporabi javnih prostora te povećati iskorištenost javnih prostora za društveni i kulturni život u gradovima civilno – javnim partnerstvima i međusektorskom suradnjom.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Osnivanje i umrežavanje društveno – kulturnih centara koji provode društvene aktivnosti, zagovaračke aktivnosti, aktivnosti koje olakšavaju i/ili uspostavljaju nadzor upravljanja javnim prostorima (poput radionica, razgovora, tribina, konferencija, simulacija i drugo), osmišljavanje, razvoj i uvođenje suvremenih metoda i alata koji olakšavaju sudjelovanje građana u procesu upravljanja prostorima u javnom vlasništvu, razvoj i provedba programa društvenih centara u zajednici, pružanje i razvoj socijalnih usluga i organiziranje zajedničkog prostora za provedbu aktivnosti organizacija civilnog društva te individualne i grupne rasprave o stvarnim potrebama u lokalnoj zajednici.

Naziv sheme / projekta	Prostori sudjelovanja – razvoj programa revitalizacije prostora u javnom vlasništvu partnerstvom OCD-a i lokalne zajednice
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Organizacije civilnog društva aktivne u području pružanja usluga od općeg interesa; javne ustanove; jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	60.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	800.000,00 – 2.000.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	Listopad 2018.

Naziv sheme / projekta	Podrška partnerskim inovativnim projektima civilnog, javnog i poslovnog sektora za ponovno korištenje otvorenim javnim podacima i razvoj mobilnih i aplikacija IKT-a za kvalitetnije sudjelovanje građana u lokalnom odlučivanju – faza I
Ciljevi PDP-a	Unaprijediti pristup građana javnim podacima i povećati razinu sudjelovanja građana u lokalnom odlučivanju; unaprijediti kapacitete zaposlenika tijela javne vlasti na lokalnoj razini za pripremu i objavu otvorenih podataka; unaprijediti kapacitete zaposlenika i volontera organizacija civilnog društva za korištenje otvorenim javnim podacima razvijanjem novih inovativnih rješenja i novih proizvoda i usluga za građane.
Kratki opis prihvatljivih aktivnosti	Inovativno korištenje podacima iz javnog sektora za poboljšanje postojećih ili isporučivanje novih javnih usluga, razvoj mobilnih i aplikacija IKT-a s ciljem unaprjeđenja javnih usluga i uključivanja građana u procese odlučivanja, aktivnosti poboljšanja postojećih javnih usluga unaprjeđenjem znanja i razvijanjem vještina zaposlenika i volontera organizacija civilnog društva za korištenje otvorenim podacima i aktivnosti poboljšanja postojećih javnih usluga unaprjeđenjem znanja i razvijanjem vještina službenika JLPS-a i ostalih tijela javne vlasti na lokalnoj razini za otvaranje podataka.
Prihvatljivi korisnici (prijavitelji i, ako je primjenjivo, partneri)	Organizacije civilnog društva aktivne u području pružanja usluga od općeg interesa; javne ustanove; jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
Indikativni iznos financijske omotnice u HRK	27.000.000,00
Indikativni iznos bespovratnih sredstava koji se može dodijeliti u HRK	400.000,00 – 1.500.000,00
Indikativni datum objave PDP-a	Listopad 2018.

Sve informacije o otvorenim natječajima mogu se pronaći na portalu www.strukturnifondovi.hr. Natječaje je moguće pretražiti koristeći se različitim filterima prema području, vrsti prijavitelja, tipu natječaja i drugim. Osim otvorenih natječaja, odnosno poziva na dostavu projektnih

prijedloga, na tom internetskom portalu moguće je pronaći prethodno objavljene zatvorene natječaje, ali i najave natječaja, što može biti korisno za pravovremenu pripremu projektnih prijedloga.

Obzor 2020. – poticanje inovativnosti i istraživačkih djelatnosti u europskim selima

Obzor 2020. novi je i najveći program EU-a za istraživanje i inovacije, s budžetom od ukupno 77 milijardi eura za aktualno sedmogodišnje financijsko razdoblje. Cilj je Programa ponuditi rješenja i odgovore na gospodarsku krizu, investicije za budućnost, pitanja građana o njihovoj materijalnoj i općoj sigurnosti i okolišu, te ojačati globalnu poziciju EU-a na polju istraživanja, inovacija i tehnologija. Program se temelji na tri prioriteta: Izvrsna znanost, Industrijsko vodstvo i Društveni izazovi. Nekoliko je elemenata programa Obzor 2020. vezano uz potporu ruralnim područjima i razvoju pametnih sela. Europska komisija 2. listopada 2017. objavila je radni program za Obzor 2020. za preostalo razdoblje 2018. – 2020.¹¹ (za 2018., 2019. i 2020.). U okviru drugog društvenog izazova Programa (engl. *Societal Challenge 2, SC2*) u području **Sigurnosti hrane, održive poljoprivrede i šumarstva, istraživanja mora, pomorstva i unutarnjih voda te bioekonomije**, jedan od pet prioriteta financiranja jest razvoj pametnih, povezanih teritorija i lanaca vrijednosti u ruralnim i obalnim europskim područjima. Za SC2 u aktualnom trogodišnjem razdoblju izdvojeno je ukupno 1,3 milijarde eura, od čega 263 milijuna eura za cilj razvoja pametnije, zelenije i cirkularne ruralne ekonomije, usko vezan uz razvoj intelektualnog temelja za pametna sela.

Cilj razvoja pametnije, zelenije i cirkularne ruralne ekonomije podrazumijeva tzv. ruralnu renesansu, a usmjeren je na održiv rast temeljen na cirkularnosti i povezanosti, naprednim inovacijskim sustavima te jakim i atraktivnim ruralnim područjima. Osim u području Sigurnosti hrane, održive poljoprivrede i šumarstva, istraživanja mora, pomorstva i unutarnjih voda te bioekonomije, Obzor 2020. doprinosi razvoju pametnih sela i u području **Pametnog, zelenog i integriranog prometa te Području sigurne, čiste i učinkovite energije**.¹²

Prema prijedlogu višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. – 2027., program Obzor 2020. u novoj je financijskoj perspektivi zamijenjen novim europskim istraživačkim programom pod nazivom **Obzor Europa**. Oslanjanjem na uspjeh postojećeg programa, program Obzor Europa nastavit će promicati istraživačku izvrsnost te će staviti veći naglasak na inovacije, nematerijalnu imovinu, prijenos znanja i tehnologiju. Za Obzor Europa za razdoblje 2021. – 2027. predviđeno je 97,6 milijardi eura, što je povećanje za 20,6 milijardi u odnosu na aktualnu financijsku perspektivu, od čega je 10 milijardi eura predviđeno za potporu istraživanju i inovacijama u području hrane, poljoprivrede, ruralnog razvoja i biogospodarstva.

NATJEČAJI

Tablica 8. Otvoreni natječaji za 2018., prema tematskim područjima

PODRUČJE	NAZIV NATJEČAJA	ROK ZA PRIJAVU PP-a
SIGURNA, ČISTA I UČINKOVITA ENERGIJA		
Energetska učinkovitost	LC-SC3-EE-17-2019: <i>European City Facility - European cities as key innovation hubs to unlock finance for energy efficiency</i>	5. 2. 2019.
Globalno vodstvo u obnovljivim izvorima energije	LC-SC3-RES-1-2019-2020: Developing the next generation of renewable energy technologies	25. 4. 2019.
	LC-SC3-RES-14-2019: Optimising manufacturing and system operation	25. 4. 2019.
	LC-SC3-RES-17-2019: Demonstration of solutions based on renewable sources that provide flexibility to the energy system	11. 12. 2018.
	LC-SC3-RES-28-2018-2019-2020: Market Uptake support	11. 12. 2018.
Pametni gradovi i zajednice	LC-SC3-SCC-1-2018-2019-2020: Smart Cities and Communities	5. 2. 2019.
PAMETAN, ZELEN I INTEGRIRAN PROMET		
	<i>Innovative applications of drones for ensuring safety in transport</i>	16. 1. 2019.

Izvor: <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>.

¹¹ Radni program za Obzor 2020. za razdoblje 2018. – 2020. dostupan je na engleskom jeziku na: https://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/reference_docs.html#h2020-work-programmes-2018-20.

¹² Više o tome na: ibid

Tablica 9. Osnovni uvjeti prihvatljivosti projektnih aktivnosti

MJERA	TIP OPERACIJE	KORISNICI	STOPA FINANCIRANJA
ISTRAŽIVANJE I INOVACIJE	Financiranje istraživačkih projekata koji rješavaju jasno definirane terminologije koji za rezultat imaju razvoj, znanje, nove tehnologije, proizvode, procese, usluge, rješenja.	Konzorciji partnera iz različitih društava, institucija i akademskih zajednica	100 %
INOVACIJE	Financiranje je usmjereno prema aktivnostima kojima je izravni cilj izrada planova i rješenja ili dizajn novih, promijenjenih ili poboljšanih proizvoda procesa ili usluga.	Konzorciji partnera iz različitih društava, institucija i akademskih zajednica	100 %
KOORDINACIJA I POTPORA	Financiranje obuhvaća mjere poput normizacije, širenja, podizanja razine svijesti i komunikacije, umrežavanja, usluga koordinacije ili podrške, dijaloga o politikama te vježbe i studije uzajamnog učenja, studije za novu infrastrukturu. Financiranje obuhvaća i aktivnosti umrežavanja i koordinacije između dionika drugih zemalja.	Pojedinačni pravni subjekti ili Konzorciji partnera	100 %
INSTRUMENTI MSP-ova	Financiranje namijenjeno visoko inovativnim malim i srednjim poduzećima koja žele unaprijediti svoj razvojni potencijal, rasti i internacionalizirati se. Izravne potpore za tri faze inovacijskog ciklusa: I faza – studija provedivosti II faza – glavne faze inovacijskog projekta III faza – faza komercijalizacije	Mala i srednja poduzeća pojedinačno ili Konzorcij partnera	I faza – paušal do 50.000 eura II faza – 70 % III faza – olakšan pristup dužničkim i vlasničkim financijskim instrumentima NAPOMENA: usluge mentoriranja i vođenja tijekom I faze i II faze
BRZ PUT DO INOVACIJA	Pozivi usmjereni na inovacijske projekte iz svih tehnoloških područja i svih područja društvenih izazova.	Konzorciji s najmanje 3 i najviše 5 partnera NAPOMENA: u konzorciju od 3 do 4 člana moraju sudjelovati barem 2 partnera iz industrije, u konzorciju od 5 članova moraju sudjelovati barem 3 partnera iz industrije	max 3.000.000 eura

Izvor: https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HR_KI0213413HRN.pdf

Program LIFE – zaštita ruralnog okoliša i poticanje aktivnosti za klimatske promjene

Program LIFE program je EU-a za okoliš i klimatske aktivnosti kojim upravljaju Opća uprava za Okoliš i Opća uprava za Klimatsku politiku Europske komisije, uz delegaciju mnogih komponenti Izvršnoj agenciji za malo i srednje poduzetništvo (EASME) te vanjskim timovima za nadzor i komunikaciju. Cilj je Programa doprinijeti razvoju politika i zakonodavstva EU-a iz područja zaštite okoliša i klimatskih promjena te tako doprinijeti ostvarenju ciljeva strategije Europa 2020., Sedmog akcijskog programa za okoliš¹³ i drugih strategija i planova EU-a iz istog područja.

Program djeluje u dva potprograma: **Okoliš i Klimatske promjene**. Svaki od potprograma ima tri prioriteta područja, pri čemu potprogram Okoliš uključuje: (I) Okoliš i učinkovito korištenje resursima, (II) Priroda i biološka raznolikost, (III) Upravljanje i informacije na području okoliša. Potprogram Klimatske promjene uključuje područja: (I) Ublažavanje klimatskih promjena, (II) Prilagodba klimatskim promjenama i (III) Upravljanje i informacije na području klime.

Važno je napomenuti kako projekti u sklopu programa LIFE nisu **ni infrastrukturni ni istraživački**, a svaki od njih uključuje aktivnosti koje posredno ili neposredno mjere učinke za okoliš za čitavo vrijeme njihova trajanja.

U aktualnom programskom razdoblju za Program je izdvojeno **3,46 milijardi eura**, od čega 2,59 milijardi za potprogram Okoliš (75,0 %) te 0,86 milijardi za potprogram Klimatske aktivnosti (25,0 %), odnosno 1,1 milijarda eura za Okoliš i 0,36 milijuna eura za Klimatske aktivnosti prema novom Višegodišnjem programu rada za program LIFE za razdoblje 2018. – 2020.¹⁴

Za razvoj ruralnih područja struktura ulaganja u klimatske izazove od iznimne je važnosti. Prema novom Višegodišnjem programu rada u primjenu se stavljaju alati kojima se osiguravaju teme usmjerene na provedbu ciljeva E2 (Održavati i poboljšati ekosustave i njihove usluge), E3 (Povećati doprinos poljoprivrede i šumarstva održavanju i povećanju bioraznolikosti), E4 (Osigurati održivo korištenje ribljim resursima) i E5 (Boriti se s invazivnim stranim vrstama) Strategije bioraznolikosti za 2020.¹⁵ Strategija definira cilj E2 te cilj E3. Naglasak se stavlja između ostalog na ključne elemente cilja E2:

- povećanje izravnog plaćanja za okolišna dobra u poljoprivrednoj politici EU-a

- bolja usmjerenost ruralnog razvoja ka zaštiti bioraznolikosti
- zaštita poljoprivredne genetske raznolikosti EU-a.

Tematske prednosti prilikom definiranja područja djelovanja daju se projektima s ciljem razvoja i provedbe planova za zelenu infrastrukturu, kao i aktivnostima kojima se poboljšava stanje ekosustava i usluga koje pružaju i/ili doprinose povezanosti između područja mreže Natura 2000 te drugih zaštićenih područja. **Zelena infrastruktura** podrazumijeva mrežu prirodnih i poluprirodnih područja s drugim ekološkim obilježjima koja su osmišljena i kojima se upravlja u ruralnim i urbanim okruženjima. Takva infrastruktura stvara prilike za povezivanje urbanih i ruralnih područja pružajući atraktivna mjesta za život i rad, čime se smanjuje jaz generacija i stvaraju nove gospodarske prilike angažiranjem mladih radno sposobnih ljudi za poticanje proizvodnje i potrošnje hrane. Isto tako, politikama Programa i s njime povezanih strategija razvija se integracija urbanih i ruralnih sredina primjenom pitanja ekologije i održivosti u prostornom planiranju krajolika.

Europska komisija i države članice osiguravaju koordinaciju između programa LIFE i EPFRR-a, EFRR-a, KF-a, ESF-a te Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo.

NATJEČAJI

LIFE financira inovativne projekte koji pokazuju nove tehnike i metode. Poziv za podnošenje prijedloga objavljuje se svake godine što znači da se svakih 12 mjeseci može prijaviti za financiranje putem LIFE-a korištenjem aplikacijskih paketa (samo na engleskom) koji prijaviteljima pomažu pripremiti prijedlog. Svaki programski paket sadrži detaljno objašnjenje o tome tko je prihvatljiv prijavitelj, postupku primjene, stopi sufinanciranja i druge relevantne informacije.

U tabličnom prikazu prikazani su potprogrami i prioriteta područja, aktivnosti koje se sufinanciraju prema prioriteta području s naglaskom na primjere pozitivnih učinaka projekta, koji u ukupnoj strukturi jedan projekt mora sačinjavati kako bi imao ocjenu prihvatljivosti. Prije svega treba napomenuti da program LIFE u svojim segmentima prihvatljivosti zahtijeva usklađivanje sa svim operativnim programima razdoblja 2014. – 2020., pa tako i Programom ruralnog razvoja. Otvoreni natječaji i natječaji u najavi u okviru programa LIFE mogu se pronaći na: <https://lifeprogramhrvatska.hr/hr/>.

¹³ U Programu se navodi devet prioriteta koje se namjerava postići do 2020., među kojima i zaštita okoliša i jačanje ekološke otpornosti, podupiranje održivog i učinkovitog rasta te zaštita od ekoloških prijetnji zdravlju. Više o Programu na: <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/hr.pdf>.

¹⁴ Cjelovit tekst Višegodišnjeg programa dostupan je na hrvatskom jeziku na: <https://lifeprogramhrvatska.hr/wp-content/uploads/2018/02/MAWP-2018-2020-hr.pdf>.

¹⁵ Više o Strategiji na: http://publications.europa.eu/resource/cellar/54584304-3354-494b-84cf-13e921f7e50f.0024.02/DOC_3.

Tablica 10. Osnovni uvjeti prihvatljivosti projektnih prijedloga prema programu LIFE

POTPROGRAM	PRIORITETNO PODRUČJE	PRIJAVITELJ	VRSTE PROJEKATA	POTPORA
OKOLIŠ	Okoliš i energetska učinkovitost	- javna lokalna (regionalna) samouprava - profitne organizacije - neprofitne organizacije	Test i pilot-projekti	Max. po projektu 30 % ukupne vrijednosti * uz ostale primjenjive uvjete
	Upravljanje okolišem i informiranje		Projekti informiranja i projekti ekološke osviještenosti	
KLIMATSKE PROMJENE	Smanjenje klimatskih promjena	- javna lokalna (regionalna) samouprava - profitne organizacije - neprofitne organizacije (uključujući nevladine neprofitne organizacije)	Test i pilot-projekti	
	Prilagodba klimatskim promjenama		Projekti informiranja i projekti ekološke osviještenosti	

Izvor: <http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>.

Tablica 11. Natječajni tematskih područja za 2018.

POTPROGRAM	VRIJEME PRIJAVE	STATUS	PRIMJER UVJETOVANIH POZITIVNIH UČINAKA PROJEKTA
OKOLIŠ	Od 18.4.2018. do 12.9.2018.	INDIKATIVAN ZA 2019. GODINU	- izravni ili neizravni rast zaposlenosti - eko turizam - kompenzacije socijalne i ekonomske izolacije - podizanje atraktivnosti ruralnih područja
KLIMATSKE PROMJENE	Od 18.4.2018. do 12. / 14.6.2018.	INDIKATIVAN ZA 2019. GODINU	Naglasak na vodovodnu infrastrukturu u ruralnim područjima: - koncept alternativne vodoopskrbe i pročišćavanje otpadnih voda - čvorišta za inovativne termine vodoopskrbe u mjestima bez odgovarajućih kanalizacijskih sustava

Izvor: <http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>.

Instrument za povezivanje Europe – infrastrukturalni razvoj ruralnih područja

Instrument za povezivanje Europe novi je instrument namijenjen ulaganjima u prometnu, energetska i digitalnu infrastrukturu EU-a, pa tako i u ruralnim područjima, s ciljem jačanja i modernizacije trenutne infrastrukturne mreže na području Unije i ostvarenja ciljeva EU-a u okviru strategije Europa 2020. (smanjenje emisije stakleničkih plinova, povećanje energetske učinkovitosti i podizanje udjela obnovljivih izvora energije). U aktualnom financijskom razdoblju instrument raspoloživo s ukupnim proračunom od **29,32 milijarde eura** dok je prijedlogom

novog višegodišnjeg financijskog okvira taj iznos uvećan za 11,3 milijarde eura koje se namjeravaju prenijeti iz Kohezijskog fonda.

NATJEČAJI

U okviru ovog programa trenutno nema otvorenih natječaja za ruralne sredine i pametna sela. Pozivi na dostavu projektnih prijedloga mogu se pronaći na službenim stranicama Ministarstva mora, prometa i infrastrukture na: <http://promet-eufondovi.hr/prijava-projekata-aktualni-pozivi/#>; i na središnjoj internetskoj stranici o fondovima EU-a: www.strukturnifondovi.hr.

Aktivnosti ureda

Tematska predavanja i konferencije u županijskim središtima i drugim gradovima i općina najčešće su aktivnosti zastupnice Maletić. Pripremili smo detaljne analize potencijala županija i gradova i prezentirali za koje projekte mogu ostvariti financiranje iz fondova EU-a. Praktični savjeti i odgovori na pojedinačna pitanja o pripremi i provedbi projekata sastavni su dio svakog posjeta.

Na temelju saznanja o problemima s kojima se korisnici sredstava EU-a susreću zastupnica je napisala rezoluciju o Ubrzanju provedbe kohezijske politike s ciljem poduzimanja mjera kojima će se izbjeći gubitak fondova EU-a u pojedinim državama članicama, osobito u Hrvatskoj. Europska pučka stranka (EPP) zbog važnosti teme organizirala je saslušanje sa stručnjacima iz država članica kojim je zastupnica predsjedavala.

Brojnim amandmanima i ovom rezolucijom zastupnica Maletić potaknula je, s ostalim kolegama u Odboru za regionalni razvoj, ubrzano pojednostavljivanje pravila i procedura, približavanje kohezijske politike potrebama krajnjih korisnika, bolju komunikaciju kako bi se vidljivost kohezijske politike među građanima povećala, i posebno stabilnost u pristupu cijeloj politici. Zastupnica se posebno zalaže za uvođenje regionalnih operativnih programa i jačanje uloge županija, gradova i općina u pripremi i provedbi ESI fondova.

Ukidanje financijskih ograničenja za projekte obnove kulturne baštine

Zastupnica Maletić bila je izvjestiteljica u sjeni za mišljenje Odbor Europskog parlamenta za regionalni razvoj (REGI) o izvješću o integriranom pristupu kulturnom naslijeđu u Europi. Zauzela se za ukidanje financijskih ograničenja od 5 i 10 milijuna eura za pojedinačno ulaganje u projekte obnove kulturne baštine što je posebno važno za JLP(R) S-ove u Hrvatskoj koji su bogati povijesnim i kulturnim blagom, a potrebe za ulaganjem u revitalizaciju pojedinih lokaliteta značajno premašuju zadana ograničenja.

Za snažniji razvoj nerazvijenih županija važna je nova podjela Hrvatske na razini statističkih regija

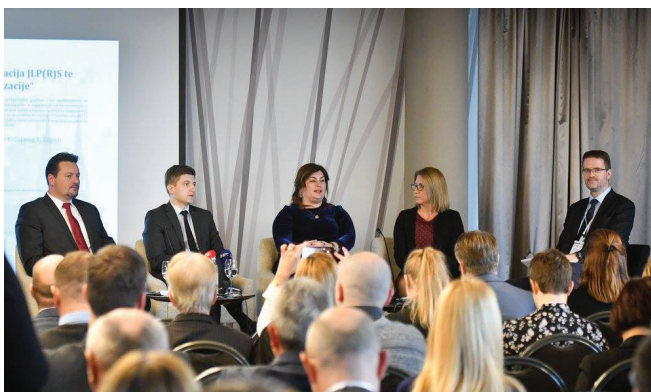
Zastupnica Maletić bila je izvjestiteljica u sjeni za izvješće o izmjenama Europskog statističkog sustava za teritorijalne tipologije tzv. regulative NUTS. Hrvatska je na razini NUTS 2 podijeljena na dvije statističke regije.



Zastupnica Maletić s kolegom Vanom Nistelrooijem vodi saslušanje EPP-a na temu „Ubrzanje provedbe kohezijske politike“



Konferencija „Europski fond za strateška ulaganja (EFSU) – Prednosti i prilike za poduzetnike i lokalne jedinice“, na kojoj je gost bio i Jyrki Katainen, potpredsjednik Europske komisije. Zagreb, 14. ožujka 2018.



Konferencija „Dobro upravljanje i pametna specijalizacija JLP(R)S te rješenja za nastavak decentralizacije“, s ministricom Gabrijelom Žalac i ministrima Zdravkom Marićem i Lovrom Kuševićem. Zagreb, 19. prosinca 2017.

Podjela na Sjevernu i Južnu Hrvatsku te provedeno spajanje sjeverozapadne i panonske Hrvatske u jednu regiju na što se Vlada odlučila u ljeto 2012., i to bez provedenih javnih konzultacija, nije u duhu ravnomjernog regionalnog razvoja. Tako se Grad Zagreb, koji je iznad 100 % prosječnog BDP-a EU-a, ima priliku koristiti fondovima EU-a za osnovnu infrastrukturu jer je uključen u Sjevernu Hrvatsku čiji je BDP niži od 75 % prosječnog BDP-a EU-a i to zbog slavonskih županija koje su na razini ispod 50 %. Podjelu Hrvatske na razini NUTS 2 neophodno je promijeniti, a regulativa ovim izmjenama postaje fleksibilnija te imamo priliku utvrditi novu podjelu koja bi više podupirala ravnomjerni razvoj Hrvatske.

EIB mora promijeniti obrasce rada i sredstva usmjeriti manje razvijenim državama članicama

Zastupnica Maletić bila je izvjestiteljica na odboru REGI za mišljenje o Godišnjem izvješću o financijskim aktivnostima Europske investicijske banke (EIB). Ovo je bio prvi put da odbor REGI daje mišljenje na izvješće EIB-a te je zastupnica Maletić iskazano povjerenje da prva draftira mišljenje i tako postavi temelje za buduća izvješća. EIB ima niz važnih uloga u provedbi kohezijske politike: davanje povoljnih zajmova za nacionalno financiranje projekata; savjetodavne i analitičke usluge kao pomoć državama pomoću instrumenata JEREMIE i JESSICA; pomoć u upravljanju financijskim instrumentima; pomoć državama u pripremi projekata i izgradnji kapaciteta uz potporu iz inicijativa JASPERS i JASMINE. EIB svojim aktivnostima treba podupirati ravnomjeren razvoj svih država članica te izvore financiranja što više usmjeravati regijama koje zaostaju, međutim, zastupnica Maletić je analizirajući izvješće EIB-a utvrdila da ne ispunjavaju cilj koji mu je zadan. Hitno je zatražila detaljne informacije o radu EIB-a u kontekstu kohezijske politike, obrazloženje i mjere za izmjene distribucije sredstava.

„Prema zemljopisnoj raspodjeli kreditiranja po državama u kojima se projekti provode, 54,11 % svih zajmova odobrenih u 2016. dobilo je pet država članica – Španjolska, Italija, Francuska, Njemačka i Velika Britanija. Takva raspodjela sredstava nije u skladu s propisima i ciljevima koje EIB treba ispunjavati te zahtijevam od EIB-a detaljne informacije o ulaganjima, razloge nedostatka ulaganja u manje razvijenim državama članicama te poduzimanje hitnih mjera za promjene u načinu rada i distribuciji sredstava.“

Izvjestiteljica EPP-a za Program potpore strukturnim reformama

U rujnu ove godine velikom većinom zastupnika u Europskom parlamentu dana je potpora povećanju Programa za potporu strukturnim reformama.

Kao izvjestiteljica EPP-a u sjeni zastupnica Ivana Maletić radila je na tom izvješću te je posebno podržala prijedlog da se prioritet pri dodjeljivanju sredstava treba dati državama članicama koje su izvan eurozone, a kojima se želi pomoći da što prije postignu konvergenciju i ispune kriterije za ulazak u eurozonu. Time Program potpore strukturnim reformama postaje dio europskog plana solidarnosti, kohezije i konvergencije u cijeloj Europskoj uniji.

Program potpore strukturnim reformama za razdoblje 2017. – 2020. čiji proračun iznosi 142,8 milijuna eura u provedbi je od svibnja 2017., a prijedlogom izmjene Uredbe, financijska omotnica Programa povećava se na 222,8 milijuna eura. Program je uspostavljen s ciljem jačanja kapaciteta država članica za pripremu i provedbu administrativnih i strukturnih reformi kojima se održava rast, između ostalog, upotrebom pomoći za učinkovito i djelotvorno korištenje fondovima Unije.

Važno je naglasiti da su države dosad već predale zahtjeve za reformama i projektima reformi za financiranje iz Programa u vrijednosti više od 132 milijuna eura, čime se javila potreba za dodatnim sredstvima programa. Što se tiče Hrvatske, Vlada je otpočetka primjene Programa predložila 17 projekata i zahtjeva za pomoć za projekte reformi ukupne vrijednosti 2,3 milijuna eura. Zastupnica Maletić kao izvjestiteljica EPP-a na raspravama je isticala važnost implementacije strukturnih reformi kako bi se ostvarili bolji rezultati u praksi.

Nastavak rada na novom Programu potpore reformama nakon 2020. – zastupnica Maletić snažno se usprotivila prijedlogu Europske komisije koji povećava razlike i usporava konvergenciju

Nakon rada na izmjenama i povećanju proračuna za pilot-projekt – Program potpore strukturnim reformama, zastupnica Maletić imenovana je izvjestiteljicom EPP-a za novi Program potpore strukturnim reformama u vrijednosti od 25 milijardi eura i to na ECON-u i REGI-u. Na odboru REGI 13. rujna ove godine održana je rasprava o prijedlogu komisije za Program potpore reformama na kojoj je zastupnica istaknula kako je s obzirom na dosadašnje iskustvo rada s Programom potpore strukturnim reformama i veliki interes država članica jasno da je nastavak u novom Programu potpore reformama potreban. Poticanje i ubrzanje strukturnih reformi važno je i radi jačanja efekata drugih ulaganja iz proračuna EU-a. Tako npr. investicije koje se provode uz potporu fondova EU-a u okviru kohezijske i poljoprivredne politike ostvaruju znatno bolje rezultate ako se istovremeno provode neophodne reforme koje



olakšavaju i ubrzavaju poslovanje te podižu razinu znanja i povezivanja znanstvenog i istraživačkog sektora s gospodarstvom.

Međutim, prijedlog Komisije je s obzirom na način kako je zamišljena raspodjela sredstava Programa potpore reformama po državama članicama, vrlo upitan i nikako ga ne možemo podržati.

Na početku rasprave o pilot-projektu Program potpore strukturnim reformama, stav većine zastupnika u Europskom parlamentu bio je kako se taj program ne bi smio financirati iz sredstava kohezijske politike. Program potpore reformama, kao nastavak pilot-projekta (Program potpore strukturnim reformama) dio je ekonomske politike i provedbe procesa europskog semestra, te kao takav nije instrument kohezijske politike.

Međutim, u novom višegodišnjem financijskom okviru predloženom od strane Europske komisije istovremeno se predlaže uvođenje Programa potpore reformama s proračunom od čak 25 milijardi eura i smanjenje sredstava za kohezijsku politiku od oko 10 % odnosno preko 40 milijardi eura. Da bi se postigao ubrzani rast i razvoj te ojačala kohezija i ubrzala konvergencija, neophodno je uz ulaganja od 25 milijardi eura u strukturne reforme osigurati barem istu razinu investicija kao u tekućoj financijskoj perspektivi. Povećanjem proračuna za reforme, a smanjenjem za investicije, odnosno kohezijsku politiku ne mogu se postići željeni rezultati.

Uz navedeno, problem prijedloga Komisije za Program potpore reformama je njegova raspodjela prema broju stanovnika država članica, a u drugoj fazi prema konkurentnosti podnesenih prijedloga projekata. To znači da se sredstva ne raspodjeljuju prema potrebi – broju i kompleksnosti reformi koje država treba provesti – te će veći dio sredstava otići državama koje imaju veće administrativne kapacitete i koje su konkurentnije, a u pravilu su to najrazvijenije države članice. Takvim pristupom Program potpore reformama može samo povećati razlike među državama članicama i usporiti konvergenciju.

Zbog svega navedenog takav prijedlog Komisije potpuno je neprihvatljiv te je zastupnica Maletić u raspravi na Odboru za regionalni razvoj istaknula da će amandmanima te dijelove promijeniti. Gotovo svi izvjestitelji iz drugih političkih grupa tijekom rasprave su se složili s primjedbama koje je zastupnica iznijela te je zajednički zaključak bio da prijedlog uspostave Programa potpore reformama, ali i prijedlog novog višegodišnjeg financijskog okvira, može biti prihvatljiv jedino ako se ne smanjuju sredstava za kohezijsku politiku i ako se osigura raspodjela sredstava u skladu s potrebama i razinom razvijenosti, a ne prema konkurentnosti i broju stanovnika država članica.

Pet NE zastupnice Maletić prijedlogu Europske komisije kojim smanjuje i komplicira Kohezijsku politiku

Na konferenciji „Powering Europe – Delivering Growth post 2020“, održanoj 9. listopada u Bruxellesu u sklopu ovogodišnjeg Otvorenog tjedna gradova i regija, zastupnica Maletić održala je prezentaciju na temu novog prijedloga Komisije za Višegodišnji financijski okvir te utjecaj istog na budućnost kohezijske politike u kojoj je naglasila sljedeće:

1. NE rezanju proračuna za Kohezijsku politiku

Rezanjem sredstava kohezijske politike za 10 % i Kohezijskog fonda za 46 % s jedne strane, a povećanjem sredstava za Horizon, Erasmus +, COSME i druge programe konkurentnosti s druge, dajemo više prilika konkurentnijim i razvijenijim državama, a manje prilika manje razvijenim državama. Naš cilj nije povećanje razlika u razvijenosti nego obrnuto. Nikako ne možemo podržati europski proračun kojim se produbljuju razlike među državama članicama.

2. NE prebacivanju sredstava iz Kohezijske politike u druge instrumente i programe EU-a

Uz smanjenje kohezijske politike otvara se mogućnost jednostavnog prebacivanja sredstava iz kohezijske politike u druge instrumente poput programa InvestEU, Instrumenta za povezivanje Europe (CEF), Horizona. Postavlja se pitanje zašto? Zašto se ne omogućuje obrnuto – prenošenje sredstava iz tih programa u kohezijsku politiku i time njeno povećanje i jačanje. Odgovor je jednostavan, želi se pokazati da nam kohezijska politika nije potrebna. Na to nikako ne pristajemo. Zašto smo olakšali provedbu ovih programa, a kohezijska politika je i dalje komplicirana pa su države motivirane prebaciti sredstva u druge instrumente?

3. NE financiranju reformi iz Kohezijske politike

U prijedlogu novog proračuna je i Program potpore provedbi reformi vrijedan 25 milijardi eura. Kohezijska politika smanjuje se za 46 milijardi eura. Zašto bismo i dalje iz kohezijske politike financirali provedbu reformi kad imamo taj novi program? Prema prijedlogu Komisije na svakom koraku dodatno režemo kohezijsku politiku i usmjeravamo je na područja drugih programa. To zaista nema smisla.

4. NE dodatnom uvjetovanju korištenja sredstvima Kohezijske politike

Moramo osigurati pojednostavljena pravila i veću fleksibilnost, a ne postavljati dodatne uvjete i komplicirati



Zastupnica Maletić sudjelovala je 9. listopada na konferenciji “Powering Europe – Delivering Growth post 2020.”



Konferencija “Powering Europe – Delivering Growth post 2020.”, 9. listopada 2018.

provedbu kohezijske politike. Zašto bi fondovi EU-a bili blokirani za države ako nešto nije dobro odrađeno na nacionalnoj razini? Zašto zaustaviti financiranje poduzetnika, mladih i udruga, ako njihova država ne uspijeva zadržati deficit u zadanim granicama ili ako pravosuđe ne funkcionira? Postoje drugi mehanizmi kojima se osigurava provođenje zajedničkih pravila. Zašto bi se sve prelamalo na kohezijskoj politici i zašto bi odgovor na sve bilo blokiranje sredstava EU-a? Time nećemo postići ništa osim dodatno zaustaviti razvojne mogućnosti država za koje je to najvažnije.

5. NE dodatnom kompliciranju Kohezijske politike

Govorimo o pojednostavljenju, a Komisija predlaže 85 pokazatelja uspješnosti za novo razdoblje što je gotovo duplo više nego u tekućem financijskom razdoblju. Predlaže i izvještavanje o provedbi pokazatelja svaka dva mjeseca (trenutno je jednom godišnje). Sustav se dodatno nepotrebno komplicira i usporava, te gubi fleksibilnost. „Moramo se zajedno boriti za snažnu i jednostavnu provedbu kohezijske politike. Prijedlog Komisije to nije – kohezijska politika se smanjuje i usto postaje izvor financiranja za sve ostale programe Unije umjesto da bude obrnuto. Tome ćemo se u Europskom parlamentu oštro protiviti. Nadamo se podršci država članica i da će na kraju naši prijedlozi uz potporu Vijeća biti većinski“, zaključila je zastupnica Maletić.

Predavanja na temu učinkovitog upravljanja lokalnim jedinicama

Zastupnica Maletić u sklopu projekta *Menadžment lokalne uprave* koji organiziraju Zaklada hrvatskog državnog zavjeta i Zaklada Hanns Seidel svake godine održava predavanje na temu „Učinkovito upravljanje lokalnim jedinicama u sklopu prvog modula“. Ove godine projekt se provodi za lokalne jedinice na području Istarske i Primorsko-goranske županije, a sudjeluju lokalni čelnici, zaposlenici te članovi lokalnih i županijskih organizacija HDZ-a. Već na početku zastupnica je istaknula koliko je važno stalno nadograđivati znanje zaposlenika te pratiti promjene i trendove na području dobrog upravljanja, te je zahvalila svim prisutnima što su odlučili proći sve module u sklopu projekta *Menadžment lokalne uprave*.

Jedna od najčešćih prepreka s kojima se susrećemo kada želimo ubrzati pojedine procese, aktivnosti i projekte jest upravo nedostatak administrativnih kapaciteta, što podrazumijeva ne samo broj, nego i kvalitetu odnosno znanja zaposlenih. Edukacije su najvažnije ako želimo graditi brzu, modernu, fleksibilnu i učinkovitu javnu upravu koja je na usluzi građanima i poduzetnicima. Važno je graditi sustav koji je usmjeren na otklanjanje prepreka i brzo pronalaženje rješenja za upite građana,



Konferencije „EU projekti: Od ideje do realizacije“, održane u više gradova tijekom 2016. i 2017.

poduzetnika, investitora. Administracija uvijek treba prvo razmišljati kako se nešto može napraviti, jer najlakše je reći da se nešto ne može, i kako pronaći odgovor, a ne slati poduzetnike i građane “od vrata do vrata”, te kako građanima pojednostavniti korištenje javnim uslugama. Dobra raspodjela poslova, jasno definirani procesi i podjela prava i odgovornosti među institucijama na različitim razinama upravljanja i unutar samih institucija preduvjet su dobrom upravljanju. Često se u javnosti govori kako imamo previše općina i gradova te da bi sustav bio puno jeftiniji i kvalitetniji, a rezultati bolji da se njihov broj znatno smanji. Smanjenje broja tih jedinica uopće nije ključno za poboljšanje sustava upravljanja i postizanje boljih razvojnih rezultata. Mnoge europske regije uspješne su i ubrzano rastu neovisno o tome što imaju velik broj malih lokalnih jedinica. Upravo njih stavljaju u funkciju rasta i pretvaraju u svoju prednost. Male lokalne jedinice bliže su građanima, lakše mogu uočiti što je njima potrebno i što oni vide kao razvojni potencijal.

Dakle, nije važan broj nego organizacija i način rada. Ako imamo mnogo malih lokalnih jedinica koje se ne mogu dogovoriti oko zajedničkih projekata i međusobno ne surađuju već koče jedna drugu, onda ni rezultati ne mogu biti pozitivni. Rad temeljen na partnerstvu ponajprije s građanima, poduzetnicima, poljoprivrednicima, mladima, neprofitnim organizacijama i ostalim segmentima društva na području lokalne jedinice, te nakon toga s ostalim lokalnim jedinicama, županijom i nacionalnim institucijama, ključan je za osmišljavanje aktivnosti i projekata koji mogu potaknuti gospodarski rast i razvoj. Općine, ma kako male ili velike bile, s takvim radom postaju pokretači promjena i nositelji ekonomskog razvoja. U prezentaciji je zastupnica dala niz primjera nedostataka u dobrom upravljanju na lokalnoj razini, a sudionici su naveli probleme s kojima se susreću te istaknuli važnost dobre suradnje između lokalnih jedinica i s nadležnim ministarstvima. Za ostvarenje lokalnih projekata čest problem predstavljaju neriješeni imovinsko – pravni odnosi ili imovina koja je državna, a za čije su korištenje i stavljanje u funkciju procedure još uvijek prespore.

Rad na poticanju boljeg korištenja fondovima EU-a u RH

Obilazimo sve naše županije, organizirali smo stotine konferencija i susreta s poduzetnicima, poljoprivrednicima, mladima, neprofitnim organizacijama, lokalnim jedinicama i svim ostalim zainteresiranim. Kontinuirano dobivamo upite o mogućnostima financiranja projekata iz fondova EU-a. Upravo zato zastupnica Maletić jedna je od autorica i urednica knjige „EU projekti: Od ideje do realizacije“. To je izdanje kojim smo željeli pomoći uspješnom korištenju fondovima EU-a u Hrvatskoj. Za početak, potrebna je ideja, nakon toga znanje o mogućnostima financiranja i

Maletić: Svaki ostvareni projekt uspjeh je za cijelu zemlju



Konferencije „EU projekti: Od ideje do realizacije“, održane u više gradova tijekom 2016. i 2017.



Predavanje „Učinkovito upravljanje lokalnim jedinicama“



Konferencija „Ulaganja u komunalnu infrastrukturu u zemljama jugoistočne Europe“, sudionici su lokalne jedinice i komunalna poduzeća iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Slovenije. Bruxelles, 27. siječnja 2016.

prepoznavanje programa iz kojeg se realizacija ideje može financirati nakon čega kreće put pripreme i provedbe projekta.

Proračun EU-a treba biti u funkciji rasta i razvoja

Kao izvjestiteljica u sjeni za mišljenje o proračunu EU-a zastupnica je istaknula kako je sredstva proračuna EU-a potrebno usmjeriti prema razvojnim projektima i pokretačima rasta poput otvaranja izvora financiranja srednjim i malim poduzetnicima te tako proračunom podupirati stvaranje inovativne, kreativne i konkurentne Europe. Samo poticanjem poduzetništva i investicija, pametnim ulaganjima u obrazovnu, zdravstvenu, okolišnu, energetska i prometnu infrastrukturu te provedbom reformi podiže se konkurentnost i ostvaruje gospodarski rast i razvoj.

Za brži rast potrebna su ujednačena pravila i zajednički rad država članica

Kao izvjestiteljica za mišljenje o Europskom semestru za usklađivanje ekonomske politike: Godišnji pregled rasta za 2017. zastupnica Maletić istaknula je da, u usporedbi s drugim velikim tržištima kao što je SAD, Europska unija ima stroga fiskalna pravila, neujednačeno zakonodavstvo u državama članicama i velik broj različitih ograničenja koja su prepreka napretku, inovativnim rješenjima i općenito poduzetnicima. Zato je pozvala Europsku komisiju da s državama članicama detaljnije raspravi o zajedničkim aktivnostima i pravilima koja je potrebno uspostaviti na razini EU-a kako bi se potaknula razmjena znanja, iskustava, tehnologija, inovacija, razvoja i posebno podrške rastu *start-upova*.

Rezervu za izvrsnost države trebaju moći iskoristiti prema svojim prioritetima, a ne prema uputi Europske komisije

Zastupnica je kao izvjestiteljica EPP-a za izmjenu regulative kojom se povećava iznos sredstava za Program podrške strukturnim reformama inzistirala da izvor novih 80 milijuna eura mora biti izvan kohezijske politike. Na raspravi s Europskom komisijom istaknula je da rezerva za izvrsnost ne može biti izvor financiranja strukturnih reformi jer se iz nje trebaju financirati svi prioriteti koje su države uspješno provele jednako. Ako su uspješno provele predviđene reforme iz rezerve, mogu dobiti još sredstava, ali ako su uspješno provele i potrošile sredstva namijenjena poduzetnicima, energetici, prometu ili obnovi kulturnog naslijeđa, onda države i za to trebaju moći odmah dobiti dodatna sredstva po pojednostavljenoj proceduri kako je to predloženo za strukturne reforme. „Tražim jednak tretman svih potreba identificiranih na nacionalnoj i



Zastupnica Maletić održala je predavanje na temu „Strategije pametne specijalizacije – sadašnjost i budućnost opsežnog eksperimenta politika EU-a“, nakon čega je uslijedio okrugli stol i rasprava na istu temu. Sveučilište u Zadru, Odjelu za turizam i komunikacijske znanosti, 10. studenoga 2017., Zadar.



Konferencija „Izazovi korištenja EU fondova“, Sisak, 14. veljače 2014.



Dvodnevna radionica za poduzetnike u šibenskom poduzetničkom centru PODI o pripremi i provedbi projekata EU-a (6. i 7. travnja 2018. u Šibeniku). Sudionike smo upoznali s najčešćim pogreškama tijekom pripreme i provedbe projekata te kako ih izbjeći.



Zastupnica Maletić s polaznicama radionice na temu uspješne pripreme i provedbe projekata financiranih iz fondova EU-a, Zajednica žena HDZ-a Katarina Zrinski Trešnjevka – sjever, 10. svibnja 2018., Zagreb. Tijekom 2017. i 2018. održali smo pet radionica s ciljem poticanja poduzetništva žena.



Zastupnica Maletić od ove godine predsjedava platformom Knowledge4Innovation. Sreću su joj zaželjeli članovi upravnog odbora platforme Roland Strauss i Robbert Fisher te prijašnji predsjedatelji Lambert van Nistelrooij i Jerzy Buzek.



Europski inovacijski summit, Okrugli stol na temu budućnosti programa za znanost, istraživanje, razvoj i inovacije, 2017., Bruxelles



Inovatori Dominik Tomičević i Ivan Mrvos, jedni od pobjednika izbora K4I za 50 najboljih europskih start-up-ova, bili su gosti zastupnice Maletić u Europskom parlamentu u studenom 2017.



Kao ambasadorica startup-ova, u lipnju 2017. u Bruxellesu gosti zastupnice Maletić bili su hrvatski pobjednici u sklopu natjecanja Startup Europe Awards (SEUA). Natjecanje okuplja najkreativnije mlade poduzetnike koji su svoje ideje odlučili pretvoriti u djela, a sam cilj natjecanja je upravo identificiranje lokalnih startup-ova diljem Europe i poticanje mladih poduzetnika da postanu inspirativni primjeri za nove generacije.

lokalnoj razini, a ne samo onog što Europska komisija želi“, istaknula je zastupnica Maletić.

Zastupnica Maletić izabrana je za predsjednicu Knowledge4Innovation (K4I) u siječnju 2018.

K4I važna je platforma koja već deset godina okuplja europske *think tankove*, znanstvenike, sektorska udruženja poduzetnika, investitore, fondove, poduzetnike i inovatore, s ciljem definiranja kvalitetnih rješenja za poticanje inovacija i stvaranje ekosustava za razvoj *start-upova* te ubrzanje razvoja u *scale-upove*. „Kao predsjednica K4I imam priliku organizirati tematske rasprave, inicirati izmjene regulative, poticati povezivanja s ciljem realizacije projekata te okupljati sve relevantne znanstvenike i gospodarstvenike oko aktualnih gospodarskih izazova“, istaknula je zastupnica Maletić.

Informiranje o važnim temama EU-a i aktivnostima zastupnice

O svim važnim raspravama, rezolucijama i regulativama redovito izvještavamo na našim stranicama (www.ivana-maletic.com) i *Facebooku* (www.facebook.com/ivana-maletic.cro/), a usto redovito izdajemo informativni mjesečnik u kojem obrađujemo sve važne teme vezane uz ekonomsku politiku, fondove EU-a, proračun, javne financije i slično te dajemo preglede i radimo posebne analize u kojima uspoređujemo Republiku Hrvatsku i novije države članice. Otpočetak rada zastupnice Maletić u Europskom parlamentu izdali smo 34 izdanja mjesečnika te četiri posebna izdanja. Sva izdanja kao i prezentacije održane na konferencijama po gradovima i na fakultetima dostupni su na službenoj internetskoj stranici www.ivana-maletic.com.

Programi posjetitelja i stažiranje

Zastupnici u Europskom parlamentu imaju, u sklopu programa posjetitelja, mogućnost dovesti 110 posjetitelja godišnje iz svojih država i upoznati ih s radom europskih institucija te njihov rad predstaviti u Europskom parlamentu, dok u svoj Ured mogu primiti mlade na staž. Tako je u našem Uredu stažiralo više od 60 mladih koji su mnogo naučili o radu europskih institucija, funkcioniranju EU-a i, posebno, o načinima donošenja odluka u Europskom parlamentu. To su vrijedna znanja koja im omogućuju lakše snalaženje na poslovima koje preuzimaju u Republici Hrvatskoj. Organizirali smo i više od 20 grupa posjetitelja te u Bruxelles i Strasbourg dosad doveli preko 500 posjetitelja.



Popis literature

Bled declaration for a Smarter Future of the Rural Areas in EU [on-line]. Dostupno na: <http://pametne-vasi.info/wp-content/uploads/2018/04/Bled-declaration-for-a-Smarter-Future-of-the-Rural-Areas-in-EU.pdf> [13. travnja 2018.]

CORK 2.0 deklaracija „Bolji život u ruralnim područjima“ [on-line]. Dostupno na https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/cork-declaration_hr.pdf [2016.]

Časopis Panorama inforegio „Kohezijska politika 2014. – 2020.: dobivanje zamaha“ [on-line]. Europska komisija. Dostupno na: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag48/mag48_hr.pdf [2014.]

ET2050 – Territorial Scenarios and Visions for Europe [on-line]. ESPON. Dostupno na: <https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2013/applied-research/et2050-territorial-scenarios-and-visions-europe> [30. lipnja 2014.]

EU Action for Smart Villages [on-line]. Dostupno na: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/rural-development-2014-2020/looking-ahead/rur-dev-small-villages_en.pdf [2017.]

EU Rural Review No. 26: Smart Villages – revitalising rural service [on-line]. Dostupno na: https://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/enrd_publications/publi-enrd-rr-26-2018-en.pdf [svibanj 2018.]

EUROPA 2020.: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast [on-line]. Dostupno na: <https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/europa-2020.pdf> [3. ožujka 2010.]

European regional yearbook 2010: A revised urban-rural typology [on-line]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5726181/KS-HA-10-001-15-EN.PDF/5499ee07-b61e-4615-9631-ed76e2a31f81?version=1.0> [2010.]

Eurostat Regional Yearbook 2018 [on-line]. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-HA-18-001> [13. rujna 2014.]

Guide to High-Speed Broadband Investment [on-line]. Europska komisija. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/broadband-investment-guide> [22. listopada 2014.]

Horizon 2020 Work Programme 2018 – 2020 [on-line]. Europska komisija. Dostupno na: http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2018-2020/main/h2020-wp1820-intro_en.pdf [24. srpnja 2018.]

<http://arhiva.strukturnifondovi.hr/>

<http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>

<http://ec.europa.eu/environment/life/index.htm>

<http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/hr.pdf>

<http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=hr>

http://publications.europa.eu/resource/cellar/54584304-3354-494b-84cf-13e921f7e50f.0024.02/DOC_3

http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2016-008135-ASW_HR.html

<http://www.hmrr.hr/hr/leader/hrvatski-lagovi/>

<http://www.lag-sjevernaistra.hr/o-nama/sto-je-to-leader-clld-pristup/http://odraz.hr/media/52233/leader.pdf>

<http://www.lag-sjevernaistra.hr/o-nama/sto-je-to-leader-clld-pristup/>

https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hr

https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_hr

https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HR_KI0213413HRN.pdf

https://enrd.ec.europa.eu/projects-practice_en?full_text_projects_search=&project_keywords_filter=19753&project_country=All&field_enrd_prj_measure_tid=All&field_enrd_prj_focus_area_tid=All

<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/investment-plan/>

<https://www.eu-projekti.info/fond/europski-poljoprivredni-fond-za-ruralni-razvoj/>

<https://www.hrvatska2030.hr/wp-content/uploads/2017/11/NRS2030.pdf>

<https://www.ictbusiness.info/>

Informativni pregled Europske komisije „Proračun EU-a: zajednička poljoprivredna politika nakon 2020.“ [on-line]. Dostupno na: http://europa.eu/rapid/press-release-MEMO-18-3974_hr.pdf [1. lipnja 2018.]

Komunikacija Komisije „Smjernice EU-a za primjenu pravila o državnim potporama u odnosu na brzi razvoj širokopojasnih mreža“ [on-line]. Dostupno na: https://nop.hakom.hr/UserDocsImages/Dokumenti/UL-OFEU-SM-Smjernice_EU_za_primjenu_pravila_o_drzavnim_potporama_u_odnosu_na_brzi_razvoj_sirokopojasnih_mreza.pdf [26. siječnja 2013.]

Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Europskom vijeću, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Moderan proračun Unije koja štiti, osnažuje i brani: Višegodišnji financijski okvir za razdoblje 2021. – 2027.“ [on-line]. Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c2bc7dbd-4fc3-11e8-be1d-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF [2. svibnja 2018.]

Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Budućnost hrane i poljoprivrede“ [on-line]. Dostupno na: https://ruralnirazvoj.hr/files/Buducnost_hrane_i_poljoprivrede.pdf [29. studenog 2017.]

Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija „Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta za Europu“ [on-line]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192> [6. svibnja 2015.]

Poverty and social exclusion in rural areas: final study report [on-line]. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2087&langId=en> [kolovoz 2008.]

Priručnik „LEADER – od inicijative do metode: Vodič za poduku o LEADER-ovu pristupu“ [on-line]. Europski opservatorij LEADER/AEIDL. Dostupno na <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader> [travanj 2014.]

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. [on-line]. Dostupno na: <http://europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Program%20ruralnog%20razvoja%202014.-2020..pdf> [13. lipnja 2014.]

Provedbena odluka Komisije (EU) 2018/210 o donošenju Višegodišnjeg programa rada za program LIFE za razdoblje 2018. – 2020. [on-line]. Dostupno na: <https://lifeprogramhrvatska.hr/wp-content/uploads/2018/02/MAWP-2018-2020-hr.pdf> [12. veljače 2018.]

Regionalni razvoj, razvoj sustava naselja, urbani i ruralni razvoj i transformacija prostora [on-line]. Institut za turizam. Dostupno na: http://www.hzpr.hr/UserDocsImages/propisi/REGIONALNI_RAZVOJ_I_SUSTAV_NASELJA_10-09-2014.pdf [13. kolovoza 2014.]

Revija ruralnog razvoja Europske unije br. 6: Zapošljavanje i socijalna isključenost [on-line]. Dostupno na: http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/local_development/euoparurale/UNDP_HR_euoparurale5.pdf [2012.]

Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.) [on-line]. Dostupno na: <https://www.eu-projekti.info/eu/wp-content/uploads/2018/05/Strategija-borbe-protiv-siroma%20i%20isključenosti.pdf> [ožujak 2014.]

Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske [on-line]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_106_2423.html [13. listopada 2017.]

Ukoliko želite dobivati najnovije vijesti s plenarnih zasjedanja Europskog parlamenta prijavite se na info@imured.hr



Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine [on-line]. Dostupno na: <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/441085.pdf> [22. srpnja 2016.]

Tematsko izvješće „Izrada programa ruralnog razvoja: potrebno je pojednostavnjenje i stavljanje većeg naglaska na rezultate“ [on-line]. Dostupno na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_16/SR_RURAL_DEV_HR.pdf [2017.]

Tematsko izvješće „Potporu EU-a mladim poljoprivrednicima potrebno je usmjeriti kako bi se potaknula djelotvorna generacijska obnova“ [on-line]. Europski revizorski sud. Dostupno na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR17_10/SR_YOUNG_FARMERS_HR.pdf [2017.]

Tematsko izvješće „Širokopojasni pristup internetu u državama članicama EU-a: postignut je određen napredak, ali neće se dosegnuti sve ciljne vrijednosti iz strategije Europa 2020.“ [on-line]. Europski revizorski sud. Dostupno na: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR18_12/SR_BROADBAND_HR.pdf [2018.]

The Cork Declaration [on-line]. Dostupno na: http://www.terport.hu/webfm_send/545 [9. studenog 1996.]

Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) i stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1698/2005 [on-line]. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1305&from=hr> [17. prosinca 2013.]

www.ruralnirazvoj.hr



Zastupnica u Europskom parlamentu Ivana Maletić ekonomska je stručnjakinja s višegodišnjim iskustvom u području javnih financija, proračuna i europskih fondova.

Magistrirala je ekonomiju na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Svoj rad započela je u ministarstvu financija, najprije kao stručna suradnica i savjetnica, a zatim kao pomoćnica ministra i državna tajnica.

Međunarodno je priznata predavačica i savjetnica u području financijskog upravljanja i održala je brojne seminare na temu financijskog upravljanja, proračunskih procesa, reformama javnih financija, EU fondova, regionalnog razvoja itd.

Objavila je velik broj stručnih i znanstvenih radova, suautorica je više značajnih knjiga iz područja javnih financija te sudjeluje u brojnim istraživačkim projektima. Aktivno je sudjelovala u pregovorima o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji kao zamjenica

glavnoga pregovarača i pregovaračica za poglavlje 22: Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata (EU fondova).

Izabrana je kao zastupnica Hrvatske demokratske zajednice na europskim izborima 2013. i 2014. godine. U Europskom parlamentu članica je Odbora za ekonomsku i monetarnu politiku (ECON) i u sklopu njega Radne skupine za financijsku pomoć (FAWG), zamjenska članica u Odboru za regionalni razvoj (REGI), Odboru za porezna pravila (TAXE) i Odboru za proračun (BUDG), a posebno prati Odbor za proračunsku kontrolu (CONT), Zapošljavanje i socijalna pitanja (EMPL), Poljoprivredu i ruralni razvoj (AGRI), Ribarstvo (PECH) i Transport i turizam (TRAN).

www.ivana-maletic.com

ZNATI PROŠLOST. ŽIVJETI SADAŠNJOST. PROMIŠLJATI BUDUĆNOST.

I'M

